

Ռ.Ա.Կ.ի պորակցությունը

Նորին Կենտրոնի Լեւոն Տեր Պետրոսեան
Նախագահի Հայաստանի Հանրապետության
Գերագույն Խորհուրդի
Երևան, Հայաստան, 3 Մայիս, 1991

Սեծարգոյ Պրն. Նախագահ,
Ռամկավար Ազատական Կուսակցութեան ղեկավարութիւնը, անդամակցութիւն ու համակիր շրջանակը Ապրիլի 30-էն ի վեր կը գտնուին ահապահապիս վիճակի մէջ՝ խոր անկուսութեամբ հետեւելով Հայաստանի եւ Արցախի մէջ ու շուրջ ստեղծուած մտահոգիչ կացութեան:

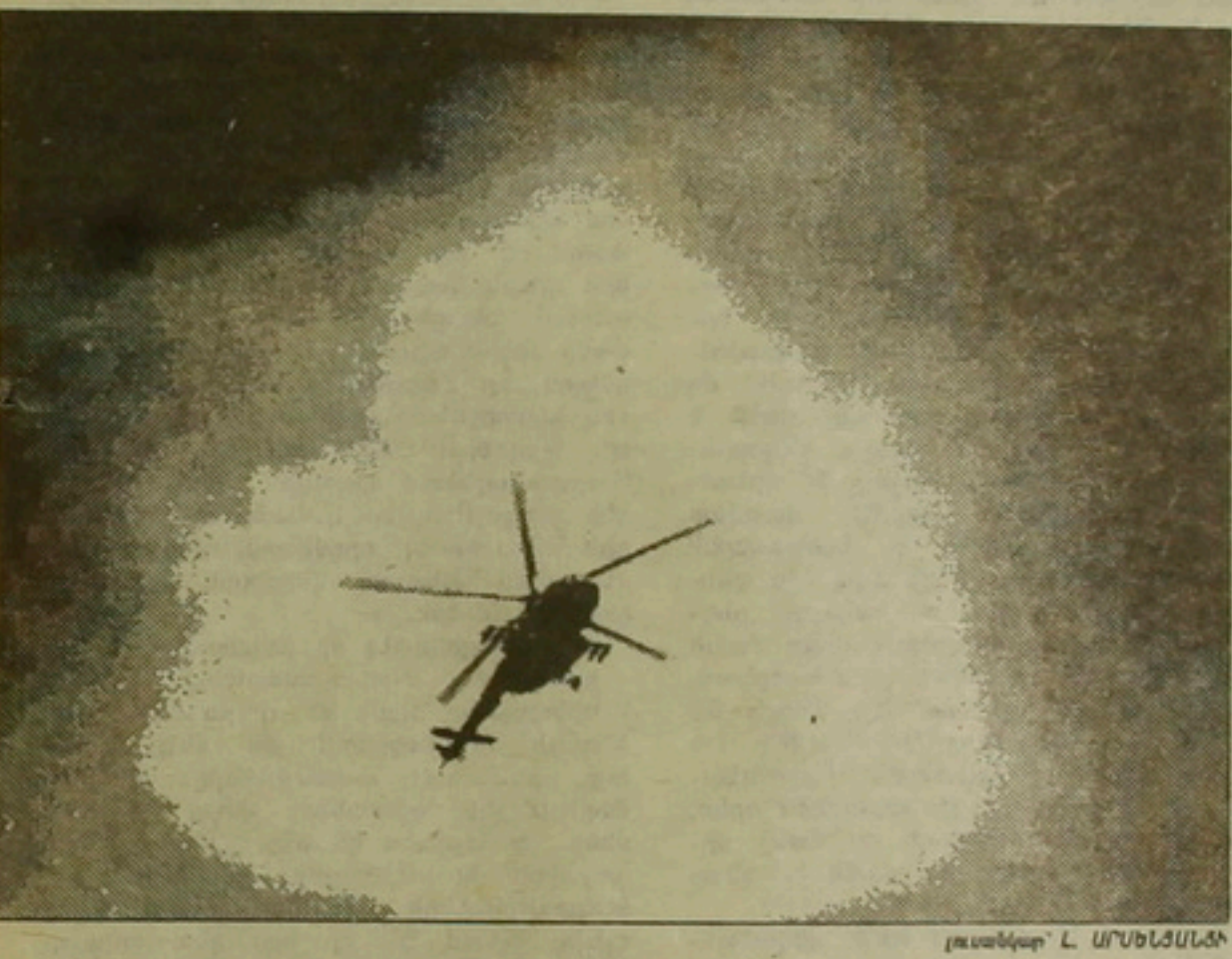
Տատակ է թէ խորհրդային փլուզումներն ու ազգերի յեղուկակերտը, ոտնահարելով ազգերու ինքնորոշման եւ մարդու իրաւունքներու սկզբունքները, մտադրած են Հայաստանի պարտադրել ջաղաքական անընդունելի իրավիճակ մը, որուն դէմ մենք եւս, հայրենիքի թէ արտերկրի մէջ, կը շարունակենք ծառայել մեր միջոցներով՝ նեցուկ կանգնելով Գետաշէնի, Մարտունաշէնի եւ այլ հայաբնակ ու հայապատկան շրջաններու քաջարի հերոսներուն, որոնք արեւան գնով ուստած են պաշտպանել մեր ժողովուրդին շահերն ու իրաւունքները:

Տագնապալի այս օրերուն, յարգելի պրն. Նախագահ, Ձեզի, մեր հայրենաբնակ ժողովուրդին եւ մասնաւորապէս մերօրեայ դիպակունքներուն կ'ուզենք անգամ մը եւս յայտնել մեր ամբողջական պորակցութիւնը, որուն շոշափելի արտայայտութիւններուն ականջաւոր եւ ականատես դարձած էք արդէն:

Աշխարհի հինգ ցամաքամասերուն պորաշարժի ենթարկուած մեր կազմակերպական կառույցը պիտի շարունակէ արթուն պահակի իր դերը, բոլոր օրինաւոր միջոցներով ստեղծելու մեր ժողովուրդին շահերը նկատառող միջազգային հանրային կարծիք մը՝ կասեցնելու, համար մեր ժողովուրդին դէմ ուղղուած այս նորագոյն ոճրամէտ գործողութիւնները:

Ճարգանք՝ ի դիմաց ՌԱԿ Կեդրոնական Վարչութեան Ատենապետ Դոկտ. Արշաիր ԿՐՈՆՅԱՆ

Մայիս 8, 1991, չորեքշաբթի եռօրեայ թերթ. Ա տարի. թիւ 24 գիւրջ 30 կ.

Ռուս ժողոփասգամավորները Պաշարված Ոսկե֊արում

Ինչպէս հայտնի է, Ռուսաստանի խորհրդարանի որոշման համաձայն, Հայաստանի եւ Ադրբեջանի սահմանամերձ շրջանների իրադրությանը մտակից ծանոթանալու համար մայիսի 6-ին Երևան էր ժամանել ՌԽՍՀ Գերագույն խորհրդի պատգամավորական խումբը՝ Ֆյոդոր Շելով-Կովեդյանի գլխավորությամբ: Մինչ Հայաստան գալը, նախօրեին պարոն Շելով-Կովեդյանը «Ազատություն» ռադիոկայանին տված հարցազրույցում դատապարտեց գնդապետ Շատայինի անպատասխանատու հայտարարությունները:

Ըստ մեզ հասած վերջին հավաստի տեղեկությունների, մայիսի 7-ի ժամը 16-ի դրությամբ ռուսաց պատգամավորական խումբը գտնվում էր ադրբեջանցիներով շրջապատված Ոսկե֊ար գյուղում:

Ֆյոդոր Շելով-Կովեդյանին Երևան ժամանելու նախօրեին մեր թղթակից Հակոբ Ասատրյանը հանդիպեց Մոսկվայում եւ խնդրեց պատասխանել «Ազգ»-ի հարցերին:

Որպէս պատմաբան եւ ուսումնասիրել են հնագույն եւ վաղ միջնադարի պատմությունը, ինչպէս նաեւ ՌՍՀՄ-ում գոյություն ունեցող ազգային խնդիրները, մանավանդ սուրբապիթյան եղանակից հետո: Ընդհանուր առմամբ ինձ հայտնի է ԼՂՄ-ի հիմնահարցի պատմությունը:

Այժմ, որո՞ք են ներկա դրությունից դուրս գալու ուղիները: Նախ, կառաջարկելի հետեւալը.

1. Պաշտոնական գործառնությունները հանել խաղաղ քննադատության տեղերից եւ տեղակայել միջէթնիկական սահմանագծերում՝ երկու հակադիր կողմերի միջեւ:

2. Վերականգնել մարզի օրինական իշխանությունների մարմինները, որպէսզի ըսկաի գործել օրինական ընտրված մարդխորհուրդը:

3. Տրամաբանական կլիներ նաեւ մարզի կարգավիճակի քարձրացումը մինչեւ ինքնավար ժողովրդական մակարդակի, ինչպէս օրինակ դա արեցին Ռուսաստանի նախկին ինքնավար միավորումները:

Այնուհետեւ, պետք է սկսվեն ետակող քանակցություններ, որին պետք է մասնակցեն Արցախի, Ադրբեջանի եւ Հայաստանի ներկայացուցիչները:

Այժմ գլխավորը, չդադարեցնել շփումները՝ տարբեր մակարդակներով. միջառլամնետական, միջկազմավարական, արտաքին եւ ներքին գործոց նախարարությունների, հասարակական կազմակերպությունների, շարժումների, կուսակցությունների, օրենսդրական մարմինների, անգամ զինված միավորումների հրամանատարների միջեւ: Եւ կարծում եմ, որ բոլոր անելանելի դրություններից կարելի է ելք փնտրել: □

Միութենական խորհրդարանը մերժում է արտահերթ համագումար հրավիրելու Հայաստանի Պահանջը

Մայիսի 7-ին, երեկոյան քում քանակներից հետո, ԽՍՀՄ Գերագույն խորհուրդը ընդունեց հայ-ադրբեջանական սահմանի շրջանում իրադրության կայունացման մասին որոշման նախագիծը:

Նախագիծում մասնավորապէս նշվում է, թե Լեւոն Տեր Պետրոսեանի ինքնավար մարզի հետ կապված հիմնահարցերը քազմիցս քննարկվել են ԽՍՀՄ ժողովուրդական պատգամավորների համագումարում: Այնուհետեւ փաստաթղթերում նշվում է, որ ԽՍՀՄ Գերագույն խորհրդի ընդունած համապատասխան որոշումները հանրապետություններում աշակցություն չեն գտել եւ սպասված արդյունքներ չեն տվել: Այդ առթիվ միութենական խորհրդարանը գտնում է, որ

ԽՍՀՄ ժողովուրդական պատգամավորների արտահերթ համագումարի հրավիրումը անհրատակաբարձար է եւ երաշխավորում է Հայաստանի Գերագույն խորհրդին եւս կանչել իր դիմումը: Գերագույն խորհուրդը, ասվում է փաստաթղթում, աշակցում է այն միջոցառումներին, որոնք ձեռնարկվել են ԽՍՀՄ պրեզիդենտի կողմից շրջանում իրադրությունը կայունացնելու, ածօրեակական՝ զինմիավորումների զինաթափման, քաղաքացիների իրավունքների պաշտպանության համար:

Մեզ հայտնի դարձան թվարկության արդյունքները, որոշման դնմ են թվարկել 8 պատգամավոր, կողմ՝ 185, ձեռնպահ՝ 35: □

Ելքինը կադի մեջ է գտնվում Հայաստանի եւ Ադրբեջանի ղեկավարության հետ

Մայիսի 7-ին Ռուսաստանի խորհրդարանի նիստի ժամանակ շոշափվեց Հայաստանում եւ Ադրբեջանում ծավալվող իրադարձությունների մասին հարցը: ՌԽՍՀ Գերագույն խորհրդի նախագահ Բորիս Ելցինը հարգորեց, որ նա մշտական կապի մեջ է երկու հանրապետությունների ղեկավարների հետ: Ելցինի խոսքերով, Հայաստանի ղեկավար Լեւոն Տեր-Պետրոսյանի հետ ունեցած խոսակցություններից անմիջապէս հետո նա զանգահարեց ԽՍՀՄ պրեզիդենտին եւ նրա ուշադրությունը հրավիրեց իրավիճակի արտակարգ քաղաքական եւ քանակի դերի վրա այդ ռեզիմում: Պրեզիդենտը հավաստեացրեց, ասաց Ելցինը, որ ռեզիմում կգործեն միայն ԽՍՀՄ ՆԳՆ ներքին գործերը: □

Մամլո ասուլիս Ադրբեջանի ներկայացուչությունում

Երեկ, մայիսի 7-ին, ժամը 16-ից 17-ը Մոսկվայի Ադրբեջանական ներկայացուչության շենքում տեղի է ունեցել Ադրբեջանի Գերագույն խորհրդի նախագահ Էլմիրա Կաֆարովայի եւ ժողովուրդական պատգամավոր, Ադրբեջանի կոմկուսի գաղափարախոսական բաժնի վարիչ Ռահիմ Աղաբեի մամլո ասուլիսը: Ըստ մեր թղթակցի հարցորդած տեղեկությունների, ադրբեջանական կողմը, ինչպէս սպասվում էր, քացասարար է մեկնաքանել Հայաստանի խորհրդարանի ընդունած որոշումը: Կաֆարովան հայտարարել է, թե արդեն չորս տարի է հայ գրոմայինները Ադրբեջանի դնմ տանում են չհայտարարված պատերազմ: Հայաստանում ոչ մի աղբրքեջանցի չկա, քայց Ադրբեջանում ապրում են 200 հազար հայեր: Եւ որպէսզի այդ քնակչության աճելուհանգումը արգելվի, հայտարարվել է անձնագրային ռեժիմի ստուգում: Գետաշէնն ու Մարտունաշէնը ոչ թե ադրբեջանցիներն են քանդել, այլ հայ գրոմայինները:

Եւ, այդ լրագրողների անխուսձգության համար, հայ գրոմայինները կարող են ընթանց սպանել: □

Կաֆարովան նշել է նաեւ, որ անձնագրային ռեժիմը արդեն արդյունք է տվել եւ կրակոցներ այլեւս չկան: Իսկ Լեւոն Տեր-Պետրոսյանի հայտարարությունը համարվել է պրովոկացիոն: Ադրբեջանի Գերագույն խորհուրդը համարում է, որ դա Ադրբեջանի ներքին գործերին ուղիղ միջամտություն է: Այն հարցին, թե ինչու չեն լրագրողներին թողնում Դարաբաղ, տրվել է հետեւյալ պատասխանը. «Վախճում

եմք, այդ լրագրողների անխուսձգության համար, հայ գրոմայինները կարող են ընթանց սպանել: □

Արմենիայի թղթակցի այն հարցին, թե ռեզիմում ասկա՞ է արդյոք երկրորդ ուժը, պատասխանել են. «Այո, որպէս հայ գրոմայիններն են»: Իսկ Մարտունաշէնը ոչ թե ադրբեջանցի օժնակակներն են հրդրեցնել, այլ հայ գրոմայինները:

Դարաբաղի հիմնահարցի լուծման ուղին, ադրբեջանական կողմը տեսնում է միայն օրակարգից այդ հարցի լրիվ հանձնա եւ հայկական գյուղերը հայ գրոմայիններից մաքրելու մնջ: Կաֆարովան հայտարարել է նաեւ, որ Ադրբեջանի Գերագույն խորհուրդը նամակ-բողոքով կցիմի ՄԱԿ-ին, որպէսզի նա չխաթմի ինքնիշխան Ադրբեջանի ներքին գործերին եւ եթե Հայաստանի պահանջով ուղարկվեն միջազգային դիտորդներ, ապա նրանց չեն թողնի մտնել հանրապետության տարածք:

Մամլո ասուլիսում նշվել է նաեւ, որ 1990թ. ընթացքում սպանվել է 48 ադրբեջանցի, իսկ 1991-ին՝ 61: 1991 թվականի ընթացքում ադրբեջանցիների վրա կատարվել են 304 հարձակումներ:

Մամլո ասուլիսից հետո (ներսի թե իրենց փորձից ելնելով) ադրբեջանցիները միմյանց հարցնում էին, թե հետաքրքիր է՞ սուր հարցեր տալու համար հայերն ինչքան են վճարում ասուլիսներին ներկա լրագրողներին: □

ԱՄԵՐԻԿԱՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՑԻՉԸ ՀԱՍՆՈՒՄ Է ԵՐԵՒԱՆ

ՌԱԿ Կենտրոնական Վարչության համառ ջանքերը արդյունավորվեցին. Միացյալ Նահանգների պետքարտուղարությանից հաղորդեցին, որ Մոսկվայում ամերիկյան դեսպանությունից այսօր Երևան կհասնի մի ներկայացուցիչ՝ իրազեկ դառնալու ստեղծված իրական կացությանը: Այս մասին երեկ ՌԱԿ Կենտրոնական գրասենյակին հաղորդեց հայասեր սենատոր Կարլ Լեյկը, ում միջոցով քանակություններ էին տարվում պետքարտուղարությունում: Սրա դիրքորոշումը Հայաստանի ներկա իրավիճակի շուրջը՝ խիստ սառն էր պարզ:

Պաշտոնական աղբյուրները հաղորդում են

Ոսկե֊արի 13 զոհերից 11-ը ներքին գործերի ծառայության աշխատակիցներ են: Նրանք ավտոբուսով մեկնում էին Ոսկե֊ար, սակայն ճանապարհին գործերը նրանց նճանկաններով գնդակոծեցին. մեքենան այրեցին, իրենց էլ միմյան վերջին մարդը ոչնչացրին:

Երեկ առավոտյան, դեսանտայինները Գորիսում, Շուսուխ գյուղի մոտակայքում, գնդի են վերցրել 8 հոգու. 5-ը միլիցիայի աշխատակիցներ են, մնացյալ 3-ը՝ շուսուխցիներ: Այդու են Գորիսի հեռուստակայանը, հեռուստակայանը կտրված է: Մեկ են խոզնավար, խնձախ, Արավուս գյուղերը:

Գեանտայիններ են իջել Նոյեմբերյանի Բարեկամական եւ Բերդավան գյուղերում: Ռուսաստանի պատգամավորական խմբի՝ երաշխիքներ ստանալու դիմումին գործերը պատասխանել են, թե իրենց չեն գործողությունների հնդիակը, ուստի երաշխիքներ չեն կարող տալ:

Ըստ լուրերի, գործերը Ադրբեջանում տեղադրված 4-րդ քանակի կազմի մնջ են մըտնում. այն նույն 23-րդ դիվիզիայի, որի անձնակազմի 80 տոկոսից ավելին աղբրքեջանցիներ են: □

Երեկ, մայիսի 7-ին, Հայաստանի Հանրապետության Գերագույն խորհրդի նախագահ Լեւոն Տեր-Պետրոսյանի մամլո ասուլիսից հետո, ներկա գտնվող օտար լրագրողների մի խումբ, որի մեջ էին՝ Առաջիկայի պրես, Ռոյթթեր, Կանադիան պրես, Ֆրանս պրես խոշորագույն լրատվական գործակալությունների թղթակիցները, հատուկ չվերթով ուղղաթիռով Երևանից թռավ Նոյեմբերյանի շրջան՝ այնտեղ տիրող իրավիճակին ծանոթանալու նպատակով: Նմի մեջ էր նաեւ մեր թղթակցի Գ. Խաճակյանը:

Այս կեսին, թե ինչպէ՞ս Ոսկե֊արում սպանվել էին հայ միլիցիոներները, թե ինչպէ՞ս պաշարված գյուղում մնացել էր Ռուսաստանի պատգամավոր Սևատուրի Շաբաղը, որը հայտարարել է, թե այդտեղից դուրս չի գա այնքան ժամանակ, քանի դեռ վիճակը չի կարգավորվել. եւ թե ինչո՞վ ավարտվեց լրագրողների հանդիպումը խորհրդային քանակի ներկայացուցիչների հետ օդում թե ցամաքում, կիմանաք մեր հաջորդ համարում: □

ՈԱԿ-ի քաղաքական հաւաքը Լոս Անջելեսի մէջ

ԶՕՐԱԿՑՈՒԹԻՒՆ ԱՐՑԱԽԻՆ ԵՒ ԳԱՅԱՍՏԱՆԻՆ

Կիրակի, 5 մայիս 1991-ին, կեսօրէ ետք ժամը 2-ին խումբ քաղաքացիները կայանում էին ՌԱԿ-ի կայիֆոնդիոյ Շրջանային վարչութեան կազմակերպած «Հայաստանը պատերազմական վիճակի մէջ» քաղաքական հաւաքին, որ խորքին մէջ զօրակցութեամբ արտայայտութիւնը մըն էր թէ՛ Արցախի քաղաքի ժողովուրդին հետապնդող անարար քաղաքական քաղաքական հարցադրումը և թէ՛ Հայաստանի Հանրապետութեան իշխանութեան:

Քաղաքական այս հաւաքին հանդիսավարութիւնը վստահութեամբ էր «Նոր օր» խմբագիր Յակոբ Պօղոսեանին: Դատաւարտելէ ետք Հայաստանը պատերազմի մէջ ներքաշելու կեղծոճական իշխանութեան և Արցախի անարար քաղաքականացումը, ընկ. Յակոբ Պօղոսեան մանրամասնօրէն նկարագրեց միջնադարեան խաւարանութեան յատուկ ֆիզիքական ոչնչացման կիրարկուող նշանակները, քանդումները, վայրագութիւնները, որոնք շարունակութեամբ են Սումգայիթով, Բաքուով և Խոջալույով սկսած և անպատիժ մնացած ցեղասպանութեան:

«Մակայն, ըստ հանդիսավարը, եթէ Սումգայիթի և Բաքուի շարքերը ծրագրած լին վերջնական, գործարարութիւնը վստահելով ազերիական խուճախին, այս անգամ սովետական բանակն ու ներքին գործող նախարարութեան յատուկ ստորաբաժանները անմիջական մասնակցութիւն կը յիշեն զնրանք: Ինչպէս զնրանք ևս զանգուածային տեղահանութեան, յատկապէս փաստելով, որ Հայաստանի դէմ կը գործող թուրք պետական անարար կազմակերպութեան քաղաքականութիւնը մը»:

Բացման խօսքին յաջորդեց ամերիկեան քայլերդի յոսանակաւ ունկնդրութիւնը, որմէ ետք, ՌԱԿ-ի կողմէ խօսք առաւ Շրջանային վարչութեան անդամակերպ ընկ. Գեորգ Մանուսեանը:

Խօսք տալէ առաջ Հայաստանեայց Անարարական Եկեղեցոյ Ամերիկայի Արեւմտեան ափի առաջնորդ Վաչէ արք. Յովսէփեանին, հանդիսավարը ըսաւ, թէ Հայաստանին պարտադրուած պատերազմական այս վիճակին նպատակն է ոչ միայն լուծարել ներքին Արցախի ինքնավար Մարզը, այլ և արգելել Հայաստանի Հանրապետութեան անկախութեան գործընթացը, իշխանութեան քրեիզմով անընդունելի բռնապետական իշխանութիւն մը:

Վաչէ արք., որ նոր վերադարձած էր Մարզամերձքունէն, իր ծրագրին մէջ տեղեկացուց, թէ հոգեւորական դասին հետ բողոքագիրներ ուղարկած էր նախագահներ Գորգաշովին, Բուշին և Միտրաւանին: «Մարդկային ճողկներու նահատակութիւնն է, որ կը կատարուի Արցախի մէջ», եզրակացուց ան:

Հանդիսավարը հաւաքի մասնակիցները տեղեկ պահեց վերջին իրադարձութիւններուն մասին, այնպէս ինչպէս Երևանի ՌԱԿ-ի մամուլը գրասենյակէն հաղորդուած էր ժամը ժամին:

ՌԱԿ-ի Արեւմտեան շարժումն Փանոս Բեշիշեան ներկայացուց բողոքի նամակը, որ ներկայումս ստորագրութիւններով փոխանցուած Սան Ֆրանցիսքոյի Մովսէսական Միութեան հիւպատոսին, յատուկ պատուիրակութեամբ մը:

Խօսք առաւ Հայ-Ամերիկեան Բարեկամութիւն կազմակերպութեան անդամակերպ Չարնի Պալեան, որ բուարկելէ ետք սովետական իշխանութեան օրով կատարուած զանգուածային շարքերը, ըսաւ. «Այսօր, օրհասական այս պահուն, սըփ-իսքի բոլոր կուսակցութիւնները և կազմակերպութիւնները պարտաւոր են»:

ա) Ամերիկայէ վերջ տալ ժողովրդավարութիւնը ընտրուած Հայաստանի Հանրապետութեան խորհրդարանը և կատարել վարկաբեկելու բոլոր ազգայնասփորձերուն:

բ) Լիովին և գործով թիկունք կանգնել Հայաստանի Հանրապետութեան կառավարութեան, և սփիւռքի բոլոր գործողութիւնները համարողով մեր պետութեան գործողութիւններուն հետ:

վարութեան, և սփիւռքի բոլոր գործողութիւնները համարողով մեր պետութեան գործողութիւններուն հետ:

գ) Արեւմտեան հասարակութիւնը հասկնալի և ընդունելի միջոցներով (մարդկային իրաւունքներու և ժողովուրդներու ինքնորոշման իրաւունքներու կոպիտ խախտումներու փաստերու մատնանշումով) շարժման մէջ դնել Արեւմտեան զանգուածային տեղեկատուութեան միջոցները և հրապարակային ելույթներով լուսարձակի տակ պահել սովետական ու աղքատացման շարդարարներուն քանարարները: Այս է մեր գլխաւոր զէնքը:

դ) Սփիւռքահայ կազմակերպութիւնները, երկրաժամկէտ ազգայնաբանութեամբ, պէտք է խորացնեն և զարգացնեն քաղաքականութիւնը իրենց ապրած երկիրներու ժողովուրդներուն և կառավարութիւններուն հետ, որպէսզի անոնք թիկունք կանգնեն Հայաստանին և հայ ժողովուրդին»:

ԹՄՄ Արշակ Տիգրանեան Վարժարան Ազգի Բազմակցեան և Լիզա Մեմբերան խոր պարունակ սամուրքեցին Յովսէփեանին «Դարձական» պոէմէն և Վահան Տերմանի «Երկիր Նայիրի»-ն հատուածներ:

Ապա, դարձեալ բնմ հրաւիրուեցաւ ընկ. Փանոս Բեշիշեան, որ այս անգամ ներկայացուց Կալիֆոնիոյ կառավարիչ Փիթ Ուիլսոնին ուղղուած հեռագրին պատճէնը:

Ընկ. Յակոբ Պօղոսեան ընդվզումով արտայայտուեցաւ զօր. Յուրի Շատայինի աթոնակայանը պայթեցնելու սպառնալիքին մասին և յայտնեց թէ նման սպառնալիքներու համար անհրաժեշտ է, որպէս քրէական յանցագործ, Շատայինը դատուուի: Ապա ան կարդաց պատճէնը այն հեռագրին, որ պիտի ուղարկուի նախագահ Լեոն Տեր-Պետրոսեանին՝ հաւաքի մասնակիցներուն անունով, ուր մասնատրարար կ'ըսուի. «Մենք, 5 մայիս 1991-ին Լոս Անջելեսի քաղաքական հանրահաւաքի մասնակիցներ, խոր անձկութեամբ կը հետեւինք Արցախի հերոսական և քաջարի ժողովուրդին դէմ հիւքուած դատարարութեան և կը նկատենք, թէ սովետական կեղծոճական իշխանութիւններուն և Աղբրեջանի կառավարութեան յետին նպատակըն է ոչ միայն լուծարել ներքին Արցախի ինքնավար Մարզը, այլ և տնայալի Հայաստանի դեմակրատական կառավարութիւնը, վերադարձնել բռնատիրական անընդունելի իշխանութիւնը»:

Արցախին և Հայաստանին սպառնացող այս վտանգին դիմաց, մենք կուզենք մեր զօրակցութիւնը յայտնել զանկրատական ձեր իշխանութեան հանդէպ և հաստատակցել, թէ կանգնած ենք ձեր կողքին և մեր հնարավորութիւնները ի սպաս պիտի դնենք ի պաշտպանութիւն հայրենի այն վերջին հողաշերտին, որ մեր գոյութեան միակ երաշխիքն է:

Կը խոնարհինք Գեառքին, Մարտունաչէն, Շահունեանի, Արցախի և Հայաստանի հերոսներուն աջքն, որոնք ուխտած են արեւան գնով պաշտպանել հայրենի սրբազան հողը»:

Քաղաքական հաւաքի աւարտին, հանդիսավարը հրաւիրեց Առաջնորդ Սրբազարը, որ հոգեմեծութեամբ պաշտօն կատարէ հայրենի համար գործողներուն յիշատակին:

Որպէս եզրակացութիւն պէտք է ընդգրծել, թէ ՌԱԿ Շրջանային վարչութիւնը ուրաշխ է քաղաքական իր մերձեցում գործի լծել, ամերիկեան հասարակութիւնը տեղեկ պահելու համար հայ ժողովուրդի ինքնորոշման դէմ հիւքուած դատարարութեան բոլոր ծանցներուն:

Հատուկ վերջ գտաւ «Մարդարայատ» երգի յոսանակաւ ունկնդրութեամբ:

Սեփ. Քոթակից

ԳԻՏԱՏԱԿԻ ԽՈՍՔ

«Հիմապայ մահը՝ մահ է, իմապայ մահը՝ անմահութիւն»

Պարերի հետախուզումը ունեցող այս իմաստուն կարգախոսը իր կյանքի նշանաբանն էր դարձրել Թաթուլ Կրպեյանը: Լա գտնվում էր Գետաշենում և ուսուցանում իր ժողովրդի պատմութիւնը տեղի դպրոցում: Ապրիլի 30-ին, երբ խորհրդային զորքերը աղբրեջանական օմոնականների հետ միասին ներխուժեցին Գետաշեն, առաջիններից մեկը նրանց «դիմավորեց» Թաթուլը:

Հայրենասեր երիտասարդն ընկավ թշնամու գնդակից: Երեսնի համալսարանի ուսանողը ինքն էր ընտրել ամենաթեմ կետերից մեկը և հենց ինքն էլ գնաց գիտակցած մահով:

Մայիսի 4-ին, հայրենի Արեգ գյուղում տեղի ունեցավ Թաթուլի հուղարկավորութիւնը: Համալսարանի պատմության ֆակուլտետը սահմանել է նրա անվան կրթաթոշակ, ինչպես նաև ամենամյա կուսակական օգնություն նրա ընտանիքին:

Հավերժ փառք բեզ, սիրելի Թաթուլ:

ՎԵՐԶԻՆ ԳՐԱԺԵՏԸ

Այսօր լուսնինքը իրենց վերջին հրաժեշտն են տալիս հատուկ գնդի Կիրակականի վաշտի զինվոր Յուրա Թամաչյանին: Լա գտնվեց օւս-Քուրթական բանակի դավադիր գնդակից, Լոյմերբոյանի Բարեկամական գյուղի պաշտպանության դիրքերում:

Զաներկուամյա զինվորը անդամագրվել էր բուրսակվոր ծառայելու հայրենի հողի պաշտպանությանը: Թող բարձրալը լույս մաղի անմար հիշատակիդ, բակցի երջանկութիւնն է արքել «իմացեալ մահից» հետո՝ բոլորի սրտերում:

Բողոքի ցույցեր Ավստրալիայում

Սիդնեյ, Ռաճկավոր ազատական կուսակցության գրասենյակից հեռախոսով հաղորդում են:

Չորեքշաբթի մայիսի 1-ին, երբ առաջին տեղեկությունները սկսեցին հասնել Գետաշենում և Մարտունաշենում տիրող իրավիճակի շուրջ, ՌԱԿ Ա. Դարբինյան ակումբի և ՌԱԿ Հայ իրավապաշտպան խորհրդի պատասխանատուները միաստ գումարելով որոշեցին գործունեության անմիջական մի ծրագիր, որն իսկույն գործադրության դրվեց:

Առաջին հերթին բողոքի անհատական հեռագրեր հղվեցին Ավստրալիայի խորհրդարանի պատասխանատու սնձնավորություններին, որ միջամտեն խորհրդային կառավարության մտ՝ պահանջելով վերջ տալ Հայաստանի դեմ շղթայազերված խորհրդային-ազերի պետական անարար կառավարության: Հեռագրեր հղվեցին նաև ՄԱԿ-ի մարդու իրավունքների պաշտպանության հանձնախմբի նախագահին և Amnesty International-ի վարչությանը:

Առավել ազդեցիկ դարձնելու համար բողոքի մեր արտահայտությունները և մամուլի ու հեռուստատեսության առավել ուշադրություն հարցի վրա բեռնելու համար, ՌԱԿ-ի վարչապետը հրավիրեց Հ. Հ. Գաշակցության Սիդնեյի կոմիտեին միասնաբար ձեռնարկելու բողոքի ցույց, խորհրդային հյուպատոսարանի առաջ: Հանդիպելով նրա չկամության, ՌԱԿ Ա. Դարբինյան ակումբը առանձին ձեռնարկեց այն, շարաթ մայիսի 4-ին, հախապես այդ մասին տեղակ պահելով հյուպատոսին ու քաղաքի ոստիկանությանը:

Բողոքի պատասխաններով ու դրոշակներով, ՌԱԿ-ի բողոքի ցույցն անցավ տպավորիչ մթնոլորտում, մասնակցությամբ Ավստրալիայի Արևմտյան Պալիզայանի, Եկեղեցական խորհրդի անդամների, ավստրալիայ տարբեր կազմակերպություններ:

Արցախահույզան պաշտպանության կոմիտեի այցը Փարիզի խորհրդային դեսպանատուն

Փարիզի հայոց առաջնորդարանից երկ տեղեկացրին, որ մայիսի 8-ին, ժամը 17-ին, Արցախահայության պաշտպանության հնգանդամ կոմիտեի անդամները՝ Հայր Լեւոնի Փարաճյան, վերապատելի Ռոմեն Լեւոնյան, Կարապետ Բենիյան, Չորջ Սարյան և Հակոբ Պալյան, ընդունվել են Ֆրանսիայում Խ.Միութան դեսպանի պաշտոնակատար Կրիկոնոզովի կողմից. դեսպանը գտնվում էր Մուկվալում Միտերան-Գորբաշովի հանդիպման առիթով: Հետո և ոչ գրիտ տվյալներով, պատվիրակությունը արտահայտել է Ֆրանսիայի բովանդակ հայության խոր մտահոգությունը Գետաշեն և Մարտունաշեն գյուղերում, ինչպես նաև Հայաստանի ամենամարտ շրջաններում տիրող իրավիճակի շուրջ:

ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆՆԵՐԸ ԶՈՐՔ ԵՆ ՓՈԽԱԳՐՈՒՄ ՀԱՅ-ԱԶԵՐԻ ԿՈՆՅՆԻԿՏԻ ԺՐՋԱՆՆԵՐԸ

Բոստոնի գլխավոր օրաթերթը՝ «Բոստոն Գլոբ»-ը իր մայիսի 6-ի համարում հողված է հրատարակել այս խորագրի տակ, օգտագործելով Ստոյանի Պոստի, ՏԱՍՍ-ի, «Են-վախիմայա գազետա» թերթի, ինչպես նաև նախագի Լ. Տեր-Պետրոսյանի մուկույան առուխի տվյալները:

Հիշատակելով Լ. Տեր-Պետրոսյանի հաղորդած այն տվյալները, թե խորհրդային զինվորներն ու Աղբրեջանի ներքին կորը շարքել են 36 հայ քաղաքայիններ, թերթը տեղ է տալիս նաև Խ. Միութան պաշտպանության և ներքին գործերի նախարարների մեղադրանքին՝ ուղղված Հայաստանին, թե իբր վայրագության սկզբնավորողը և է եղել:

Հողվածի ամեն մի տողից պայտվում է, որ թերթը խուսափում է իր սեփական գնահատականը տալուց:

ՀԱՂՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ՈՒՐՈՒԳՈՒԱՅԵՆ

Արձաղակներով վեհափառ Հայրապետի մայիս 1 թուակիր հեռագրին, այսօր ուրուգուսահայ գաղութի բոլոր կազմակերպությունները, նախածնունդով Տ. Յակոբ եպիս. Գլենճեանի, առաջին անգամ ըստով միասնաբար խաղաղ յոյս մը կատարեցին Մոնթեվիդեոյի խորհրդային դեսպանատան առջև, ապա յուզագիր մը յանձնեցին դեսպանատան պատասխանատուներուն փոխանցելու համար Խորհրդային Միութան Լախագահ Սիխայի Գորբաշովին, որպեսզի վերջ գտնեն արիւնահեղուքիւնները Ղարաբաղի և Հայաստանի

սահմանամերձ շրջաններուն մեջ: Յուզագիրը կը ստորագրեն Տ.Յակոբ եպիս. Գլենճեան, Օհան Պոտրումեան, Երանդ Կակիմեան, Միսաք Ռաֆայելեան, Յարութիւն Ռուբենեան, Կարապետ Փրլաճեան, Գարեգին Մատուկեան և Գարուս Կեպոյեան: Վերջինեալ մարմինը հանդիպումներ պիտի ունենայ Ուրուգուայի Հայրապետութեան նախագահ ղոկտ. Լուիս Ալբերտո Լաքաժեյի և արտաքին գործոյ նախարար ղոկտ. Գեկտոր Գրոս Էսպիլէի հետ: Ուրուգուայի Միջ-Գաղութային Մարմին

«Աշխարհ» շաբաթաթերթի 2 մարտի 1991 թիվին մէջ երկարաշունչ յօդուած մը լոյս տեսաւ հետեւեալ վերտառութեամբ՝ «Քէ ինչ պէտք է ըլլայ Հայաստանի Հանրապետութեան ղեկավարներու դիրքը եւ դերը 17 մարտի 1991-ին կատարուելիք հանրաքուէի նախօրեակին»։ Ժողովարանը (պատմական գիտութիւններու դոկտոր), բազմաթիւ պատմական հաստատումներ կը կատարէ քաղաքական միջադէպեր կը յիշատակէ, փաստելու համար, թէ պատմութեան մէջ չսխալելու համար անհրաժեշտ է նայել դէպի ետ, մեր անցեալին, ճշդելու համար մեր ապագայ ուղեգիծը։

Թուրքումներու աստուածները կարծիք է հետեւեցնել, թէ պատմագէտին մտաւորական պաշարը չի պակսիր։ Թէն աւոր փաստարկումներուն եւ եզրայնագումներուն միջեւ անբոլոր մը կը գոյանայ, ի վնաս... տրամաբանական շարկապին։

Ժողովարան տուն տուող շարժաթիւր Հայաստանի խորհրդարանի նախագահ Լեւոն Տէր-Պետրոսեանի մէկ յայտարարութիւնն է, Խտայից մէջ, իրեն ի նպաստ սարքուած ընդունելութեան մը ընթացքին։ Ծարգելի պատմաբանը անգուսպ դիրքագացութիւն մը կը յայտնաբերէ Լեւոն Տէր-Պետրոսեանի յայտարարութեան առթիւ։ «Այսօր, փառք Աստուծոյ, եօթանասուն տարուան ստրկութիւնից յետոյ, հայ ժողովուրդը հասել է ազատութեան գիտակցութեան, եւ յանուն ազատութեան չի խնայել ոչ մի զոհողութիւն»։ Ըստ յօդուածագիրին, Լեւոն Տէր-Պետրոսեան այս յայտարարութիւնը կատարած է «ի ներկայութեան բազմաթիւ ներկայներու»։ Եթէ երբեք Լեւոն Տէր-Պետրոսեան այս յայտարարութիւնը կատարէր նոյնիսկ «ի ներկայութեան բազմաթիւ» քաջակներու, մեր քաղաքացիները չփոփոխեան պիտի չմտածուէինք, քանի որ հաստատունը պարզ է, յստակ եւ տեղին։ Այս յայտարարութիւնը իր պարզութեան եւ այժմեականութեան ծախս կը յայտնաբերէ շատ կարեւոր մտածելակերպ մը, թրեւս տեսութիւն մը, որ կ'անջատուի մեր աւանդական դիրքէն։ Անկախ կը խօսի ազատութեան հասած «ըլլալու գիտակցութեան» մասին եւ անոր պահպանման ի խնդիր «չի խնայել ոչ մի զոհողութիւն»։ Հարցին վերաբերածումը այստեղ այն է, թէ մեր ժողովուրդը որքան կ'ուզէ զոհել յանուն ազատութեան, որքան կ'ուզէ վճարել յանուն պետական, տնտեսական եւ մշակութային անկախութեան։

Եթէ խորանցք պատմաբանին ըսելու ուզածին եւ ոչ թէ ըսածներուն մէջ, պիտի յանգնէք հետեւեալին։ Լեւոն Տէր-Պետրոսեանին «ստրկութիւն» բնորոշումին մէջ ասկա է հակասականութեան կամ հակասական կեցութեան մը, որ չի համապատասխաներ մեր ժողովուրդի գերագոյն շահերուն։

Անշուշտ թէ յարգելի պատմաբանը, իր հանգամանքով իսկ, իրատեք ունի իր սեփական քաջատրութիւնը տալու, ազատ է իր անձնական քաղաքականութիւնը կատարելու այս կամ այն հարցի կասկածներով։ Մակայն ինչ որ անընթացելի է, անոր յօդուածին առաջին պարբերութիւնը մերք հակասական կը դառնայ յաջորդ պարբերութեան հետ, առաջինը կը ծխտ երկրորդը, եւ կամ վերեւ յիշուած հաստատումը յանկարծ կը ջրուի... վարիճին մէջ։ Ասկէ, մենք ալ հանդուրեցանք յարգելի պատմաբանին հետ, որ (իր խօսքերով) «լուսինը ոսկի է, խօսիլը՝ արծաթ»։ Մենք ալ մանգոլու գոյացուցիք, որ անի լաւ է չխօսիլ, չգրիլ, չարտայայտուիլ, քան թէ տունեալ ելոյթին հետ անշուշտ յանցեղ մտածումի հեռավոր ուղորդներուն մէջ քափառիլ, ըսելու համար, թէ յայտարարութիւնը «անպատասխանատու» է, եւ չըսելու համար ըստելիքը։

Բայց խօսքը տանք վերստին իրեն. «Եթէ մեծարգոյ նախագահին հայրենասիրական գագաթներուն անկեղծութեան մասին մեզի լաւ ծանօթ անձերը հաստատիքներ ունեցած ըլլայինք, ակամայ իր մասին խիստ անհպատակ գաղափարներ պիտի ունենայինք»։

Անկողը է ըսել, թէ գոհունակութեան շունչ մը քաշեցինք ի տես այս հաստատիացումին։ Կրնաք երեւակայել, թէ ինչ պիտի ըլլար Լեւոն Տէր-Պետրոսեանի դրութիւնը, եթէ երբեք անոր հանդէպ անհպատակ գաղափարներով զինուէր մեծարգոյ յօդուածագիրը։ Անհպատակ գաղափարները գատ, անկախ քարեմարտ տեղեկութիւններ ալ

ունի Լեւոն Տէր-Պետրոսեանին մասին. «Պրն. Լեւոն Տէր-Պետրոսեան, որքան որ իր կենսագրութեան մասին տեղեկ ենք, Հայաստանի համայնավար վարչակարգին տուած հնարադրութիւններն օգտուելով հասած է ուսումնական մեծ քործրութիւններու»։ Առայժմ մէկ կողմ ձգելով այն հարցը, թէ Հայաստանի վարչաձեւը «համայնակարական» էր թէ ընկերակարական, պիտի ուզէինք ընդգծել, թէ հասարակ, մահկանացուներէն բաժնուող որեւէ անհատ, որ վարչաձեւի տակ ալ գտնուի, կը հասնի իր ուսումնական յառաջդրանքներուն։ Լեւոն Տէր-Պետրոսեան քաջատրութիւն չի կազմեր այս դրույթին մէջ, թէն քաջաթիկ են դէպքերուն բազմակողմանի երեսները վերլուծելու եւ անոնց քաղաքական ընթացքը ճիշդ բնորոշելու իր կարողութիւնները։ Բայց պրն. Պէլլերեան գիտական առաջնորդի մը յատկանշները սահմանելու իր իրաւաստիակ տեսակէտը ունի։

«Ան (Լեւոն Տէր-Պետրոսեան) պատմաբան չէ, վստահաբար հիմնական նորոգիքն հետեւել կ'ուզէ վերի կատարած յայտարարութիւններով»։

Քաղաքական առաջնորդ մը որքանով «պատմաբան» ըլլալու է եւ որքանով օժանդակ է ղեկավարի յատկանշներով, այդ հարցումին պատասխանը պիտի ուզէինք ձգել յօդուածագիրին։ Ըստ մեզի, Լեւոն Տէր-Պետրոսեան այնքան մը տեղեկ է պատմութեան, որ կրնայ գատորոշել քաղաքական առաջնորդը... պատմաբանը։ Ֆրանսացի գրող մը կ'ըսէր, թէ «մարդու մը տեղը կենցաղին մէջ կը յատկանշուի ոչ թէ իր գիտցածով, այլ իր ուզածով եւ իր կրցածով»։

Գալով մեր նիւթին, կ'ուզէինք իմանալ, որ ըստ յօդուածագիրի, «համայնակար վարչաձեւի» ո՞ր մէկ հնարադրութիւններէն օգտուած է Լեւոն Տէր-Պետրոսեան, հրամայեցք։

Համայնակար վարչաձեւը առաջին մէկ օրէն կատարեց կենսական ազատութիւնը, կաշկանդեց անհատի տնտեսական վերելքի եւ զարգացումի յաջողութիւնները եւ նոյնիսկ սահմանափակեց աշխատութեան իրատեքը։ Ձեռք գիտել, թէ ինչպիսի գիտական սահմանում լաւագոյն կը բնութագրէ «ստրկութիւն» բառը, քայքայ գիտել որ վերոգրեալ արտայայտութիւնը, ստրկութիւնը կ'իջեցնէ յանգոյն մակարդակին։ Լեւոն Տէր-Պետրոսեան պետական պատասխանատու անձնատրութիւն մըն է, հաստատուող շունտած գաղափարներով, չ'ակնարկելու արկութեան մասին, այլ կը խօսի «ազատութեան գիտակցութեան հասած» ըլլալու հանգումին մասին։ Ինչու՞ այս անհանձնուողը հանդէպ պատմաբանի առաջնորդի մը, որուն ժողովրդականութիւնը Հայաստանի մէջ անհայտնաբաց է, իսկ Սովետական Միութեան մէջ կ'արժանանայ քաջաթիկ ու շարժարկեան եւ յարգանքի։ Որո՞ւն շարժարկեան շուր կրնան քերել պատշաճութեան, չափ ու կշիռ պարպուած աչքովնակ ուրակումներ։ «Անգիտակ», «անպատասխանատու» «անքնիակար»։ Ի՞նչ քան մտածել կուտայ յարգելի պատմաբանին, որ «Լեւոն Տէր-Պետրոսեան կը կործէ թէ հայ եւ ռուս քաղաքականութիւնը չէ ունեցած եւ առաջել է»։

Թեւ յօդուածագիրը կ'ակնկալուի լրջութիւն ցուցաբերել իր ելույթներուն մէջ, իսկ պատմաբան ըլլալու յատկանշներն ունեցողները անիլ։ Լեւոն Տէր-Պետրոսեան չի ծխտել եւ չէ ծխտած հայ եւ ռուս քաղաքականութիւնը (անիլին) մենք ենք իրենց քաղաքական, ոչ թէ հակառակը)։ Բայց լաւապէս կ'ըմբռնէ, որ Կեդրոնական կառավարութիւնը կը մեկնի ոչ թէ մեր ժողովուրդին հանդէպ ունեցած իր «քարեկամութեան», այլ իր սեփական, քաղաքական անմիջական շահերէն։ Այսպէս ինչպէս կարելի է քաջատրել Կեդրոնական կառավարութեան «արդար» եւ «քարեկամական» կեցութեանը հանդէպ Գարաբաղի մեր ժողովուրդին։ Ո՞ր մէկ «քարեկամութեան» չափանիշով քաջատրել Կեդրոնին կողմէ սխտեմատիկ կեր-

պով կազմակերպուած եւ «աղուոր դաս մը» տալու մտադրութեամբ յոյացուած Սոււնգայիթի, Բաքուի ոճիրները եւ յաջորդական դատական խնդկատակութիւնը։ Հապա՞ տնտեսական եւ քաղաքական շրջափակումը, պատմական շոկատներու խժոյր-ծոթիւնները ընդդէմ ժողովուրդի մը, որուն աչքերէն չէ չորցած արցունքը՝ համայնակու երկրաշարժի գոհերուն եւ անհաման տառապանքը՝ անտուն-անպատուար քաղաքականութիւնը։

Հայաստանի հանրապետութիւնը բազմամայ քաղաքական, աշխարհագրական եւ տնտեսական հրամայականները թելադրուած, կը մնայ Ռուսաստանի աշխարհաքաղաքական շահերուն ծիրին մէջ, պիտի մընայ այդ ծիրէն ներս։ Բայց, ի՞նչ պայմաններու տակ եւ ի՞նչպիսի կապերով։ Ո՞ր կը սկսի ինքնիշխանութիւնը եւ ո՞ր կը վերջանայ ստրկութիւնը։ Ներկայիս ժամակալութիւնը եւ անընդունելի է քաջաթակ կառավարութիւնը։ Անգոյն եւ երազային է քաջաթակ անկախութիւնը։

Ներկա ղեկավարութիւնը կը ձգտի առաւելագոյն չափով յամրաբայլ անրողացնել

դրականօրէն պատասխանեն (կամ պէտք է պատասխանեն) 17 մարտի Միութեանական հանրաքուէին։ Մենք պատճառներ ունինք ենթադրելու, որ ոչ միայն յարգելի պատմաբանը, այլ նաեւ բազմաթիւ սրտցաւ սփիւրքահայեր, հայրենասիրական զգացումները մեկնելով եւ մեր ժողովուրդի ապահովութեան մտահոգութիւններէն զգացուած, կը սահմանափակեն որ այսպէս ասած միութեանական համակարգը կանգուն պահելու քաղաքականութիւնը քաջալերուէր եւ, հետեւաբար, հանրաքուէին հայրենի մեր կառավարութիւնը մասնակցէր։

Կը մասնակցի թէ ոչ, կը յետաձգէ վեց ամիս, ըստ համամիութեանական ասանակաղըրութեան տրամադրութիւններուն, կը վերաբնէ եւ կը վերափոխէ հարցադրման երկնակը, յարմարեցնելով տեղական պահանջներուն եւ հրամայականներուն, այդ իրատեքը աներկբայօրէն կը պատկանի ժամակալութեան ընտրուած Հայաստանի կառավարութեան։ Իսկ եթէ երբեք մեզի իրատեք տրուէր մեր համատե կարծիքը տալու, պիտի ըսէինք, ի հակադրութիւն յարգելի պատմաբանին, թէ քաղաքականու-

Բ Ա Ն Ա Վ Ե Ծ

Յակոբ Սարգիսեան

ԼՌՈՒԹԻՒՆԸ ՈՍԿԻ Է, ԽՕՍԻԼԸ՝ ԱՐԾԱԹ

իր «անկախութեան» գործընթացը՝ առանց կտրուելու Հայաստանը Ռուսաստանին կապող անհրաժեշտ քաղաք-տնտեսական պորտալարէն։ Վերջինը կ'ենթադրէ շահեր ու զուգահեռ նոյնութիւն եւ ոչ թէ ստրկի եւ տիրոջ յարաբերութիւն։ Ստրկամիտներ անպայման պաշտպանելի մը հովանիին տակ կ'ուզեն ապրիլ։ Արկածախնդիրներ կ'ուզեն արագացնել իրենց անջատողական մեքենայութիւնները։ Հայաստանի ներկայ ղեկավարութիւնը շնորհիւ սահմանադրական (համամիութեանական) օրէնքին ընծայած հնարադրութիւններուն, ուղղակի եւ անուղղակի քանակցութեանց սկսած է Կեդրոնին հետ, բանակցութիւն մը՝ որ կը նպատակադրէ առաւելագոյն չափով անկախացնել իր ազգային գերիշխանութիւնը եւ ընդլայնել արտաքին յարաբերութիւնները։ Այդ ինքնահաստատումն մէջ զգայի է վճռականութեան կորով եւ տեսիք։

«Ազատութեան հասած ըլլալու գիտակցութիւնը» կը պահանջէ անակնկալի չըգալ, ինչպէս անցեալին, երբ «քարեկամ» երկիրը, այս կամ այն պատճառաւ կը քաշուի իր սահմաններէն ներս, ձգելով իր պաշտպանեալ երկիրը իր քախտին։ Կը պահանջէ քարծրացնել ազգային արժանապատուութիւնը իր ամէնէն ցած մակարդակէն՝ մուրացկանութեան ղեպի ինքնութիւն։ Ըստ Դր Գոլը իր «Պատերազմի հուշեր» հատորներէն մէկուն մէջ կը հաստատուէր, թէ «Եղեւնիութեանց դիմաց ինքզինքնին է որ կը դիմէ նկարագրի տէր մարդը։ Իր շարժումները կը յատկանշուին իր անձնական կենցաղով, զանոնք կը սեփականացնէ, իրը կը դարձնէ»։

Պէտք է լքել այն քաղցրին մտածողութիւնը, թէ մենք տկար ենք եւ կարօտ ուրիշներու հովանաւորութեան։ Մեր պատմութեան մէջ եղան դէպքեր, երբ առանձին մնացած ըլլալու մը կ'ուղղուէր, առանձին մընացած ըլլալու շնորհիւ, յաջողութեամբ կազմակերպուած են իրենց ինքնապաշտպանութիւնը։

Ազգ դառնալու համար պէտք է վճարել գերագոյնը զոհողութեանց։ Ինչպիսի՞ զոհողութիւններու դուռ կրնայ բանալ ներկա Հայաստանի ղեկավարութեան վարքագիծը, ո՞րքան կուզէ վճարել Հայաստանի մեր ժողովուրդը յանուն ինքնիշխանութեան, անկախ պէտք է գնահատուի նոյն այդ ժողովուրդին կողմէ։

Ձեռք գիտել, թէ սփիւրքէն Հայաստան արտածուած ինչպիսի կարծիքներ կրնան օգտակար դառնալ մեր ժողովուրդին, քայքայ վստահաբար, խորացում եւ փոքր թելադրութիւններ փոփոխել կրնան քաղաքացիները բազմակողմանի ալընտրանքներու դէմ հանդիման գտնուող Հայաստանի ղեկավարութեան գործը։

Գալով խնդրին հիմնական կէտին, յարգելի պատմաբանը կը թելադրէ, որ Հայաստանի հանրապետութեան ղեկավարները

թեան մէջ չսխալելու համար պէտք է առաջ նայիլ եւ ոչ թէ ետ։ Եթէ այս է իրողութիւնը միութեանական ներկայ իրաւիճակի, անկարելի է որ կանգուն մնայ առանց առանձին հանրապետութեանց գերիշխանութիւնը յարգելու, առանց քաջայայտելու, թէ ինչպիսի համամիութիւն է խնդրոյ առարկան։ Արդեօ՞ք Կեդրոնին վերջին պահումն մղած պայմանագիրը հետամուտ չէ՞ քաղաքական առաւելութիւն մը կորզելու, փոխանակ իրական կառավարութեան մը ըլլալու քոլոր ստորագրողներուն հաւանութեան արժանացած։ Արդեօ՞ք Կեդրոնը զոհ չի դառնար կեդրոնաձիգ ուժերուն, որոնք կ'ուզեն պահպանել ներկայ համակարգը, յանձնարելու համար իրենց առանձնաշնորհումները։ Պիտի կարենա՞ն պահպանել «Միութիւնը» առանց լուծարքի ենթարկելու միապետութիւնն ու անոր մնացուկները։

Բանակցութեան խողովակով Հայաստանի կառավարութեան կողմէ ի գործ դրուած նրբամիտ եւ ստեղծագործ քաղաքականութիւնը ամէնէն ընդունելի մտեցումն է ներկայ իրողութեան մէջ, նկատի առած սահմանափակ թիւով մեր քաղաքացիները, նկատի ունենալով նաեւ ապահովութեան եւ պաշտպանութեան մեր մտահոգութիւնները։

Ինչպիսի՞նք է Լեւոն Տէր-Պետրոսեանին իսկական դիրքորոշումը հանդէպ Միութեանական պայմանագրին։

«Չպէտք է անգամ քաջաթել, որ Հայաստանը ստիպուած լինի կերել միութեանական պայմանագիրը, որքան էլ ստրկական թուայ այն» (Գերագոյն խորհրդի փետրուար 28-ի նիստի ելույթը)։

Ի՞նչպիսի մտեցումով։

«Պարզ է որ գործի պէտք է դրուեն բոլոր քաղաքական ազդակներն ու դիտանալիս պատմական հատկանշները, առանձնապէս նպատակաւոր պայմանները մեք թերելու նըպատակով» (նոյն ելույթին)։

Ինչպիսի՞նք պայմաններու տակ.

«Անի վատթար վիճակից խուսափելու նպատակով»։

Ժիշդ հոս է որ «պատմաբաններ», չըսելու համար ստրկամիտներ, ու պետական մարդիկ կը տարբերին իրարմէ։ Անմիջական հաւանութիւն, շուտափոյթ համակերպութիւն, հապճեպ որոշում, թէ հանգամանքներու եւ իրադրութեանց ճիշդ գնահատում, ճիշդ ընթացում եւ ճիշդ վարքագիծ՝ «անի վատթար վիճակից խուսափելու նպատակով»։

Տեղին է հիշեցնել քաղաքացիական պատմաբան մը ընթացած պատմագէտ կամ այսպէս հմուտ յօդուածագիրներուն, որոնք իրենց հեղինակարող կարծիքն ու արժէքի դատողութիւնը ունին այս կամ այն հարցի վերաբերեալ, թէ, անի լաւ է չգրել, չխօսիլ, չարտայայտուիլ, քան խօսիլ այսպէս։ Ահա թէ ինչու՞ միմիայն համակարծիք կրնան ըլլալ դոկտոր Պէլլերեանին հետ, թէ... «լուսինը ոսկի է, խօսիլը՝ արծաթ»։

Չայալ Ալիև - Ինչո՞ւ են հանրապետությունում դժգոհ Ալիևի վերադարձից: Դուք հայեր, թե ուրիշք են այսօր ղեկավարում կենտրոնն ու Գերագույն խորհուրդը: Մեծամասնությանը ժամանակին առաջ է քաշել նորարար շեյխարը: Ալիևը պետք է ղեկավարի Այազ Մուսախանովից: Ալիևի օրոք նա աշխատել է գործարանում, սկզբում ինժեներ, ապա գլխավոր ինժեներ, ստանդարտների գործարանի տնօրեն: Հետագայում, Հեյդարի օգնությամբ նա դարձավ Բաքվի Լաբորանտի շրջանի ներկրոց քարտուղար, ապա տեղական արդյունաբերու-

- Դրանք, հանրապետության ղեկավարության վարձած մարդիկ են: Օրինակ, Մամեդ Դուլիբու, որն իր նույնում կոչ արեց Ալիևի գործը հետաքննելու համար, ստեղծել խորհրդարանի հանձնաժողով: Նա դատախազության նախկին աշխատող է, որին «մութ» գործերի համար հեռացրել են այնտեղից, իսկ նա այժմ «ընտրվել է պատգամավոր»: Կամ մի այլ «ժողովրդական ընտրյալ»՝ Նադիր Մեմբեյլը: Խոշոր հափշտակությունների համար նրան ուզում էին դատել, բայց հետո արդարացրին և դարձրին պատգամավոր: Եւ

և ըստ Չեզ, ինչո՞ւ նա Բաքվի արտոնտնօրնարի համար պատասխանատվություն չկրեց: Եւ էլ չգիտեմ, ինչո՞ւ: Բայց ահա թե եւ ձեզ ինչ կասեմ: Ալիևի ղեկավարության օրոք Ադրբեջանը ծաղկում էր՝ բոլոր բնագավառներում: Մուսկվայի որոշակի շրջաններին դա դուր չէր գալիս: Եւ ահա նրանք գտան այնպիսի մի մարդու, ինչպիսին Վեզիրովն է եւ սասցին. «Գնա եւ այնպես քանդիր Ադրբեջանի տնտեսությունը, որպեսզի այն դարձնի ընթացքում չվերականգնվի»: Եւ Վեզիրովն այդ ամենն ա-

փոխարենը նշանակում 60-ամյա միլիցիայի աշխատող Էլյասովին: Ինչո՞ւ: Որովհետեւ, երբ անտասպահի տղայի հետ կապված դեպքը կատարվեց, Էլյասովը Կիրովարդի միլիցիայի պետն էր եւ հենց ինքն էր հասարակությունից բացթողնելու պատճառը: Այժմ հանրապետության բոլոր բնագավառներում լճացում է: Հայտարարեցին շուկայական տնտեսության մասին եւ միևնույն ժամանակ ամեն ինչ թողեցին պետության ձեռքում: Հողը գյուղացիներին չեն տալիս, իսկ կոլտնտեսություններում գյուղացին ղեկավարվում է աշխատում: Ահա թե ինչու հասարակ մարդիկ զանգում են նորոք եւ ատում. «Հեյդար Ալիևիչ, ձեր ժամանակ ավելի լավ էր, այժմ օր-օրի վիճակը վատանում է»:

ՊԱՏԱՍԽԱՆՈՒՄ Ե ԳԵՅՊԱՐ ԱԼԻԵՎԻ ԵՂԲԱՅՐԸ

«Նեզավիթիմայա գազետա»-ն ապրիլի 11-ի եւ Ալիևի Գեյդարյանի մարզագրությամբ Հեյդարի հետ, որն Ադրբեջանում գյուղատնտեսության այդ հողվածից ուղարկված որոշ հատվածներ:

համարում տպագրել է Մամեդ Սա-ֆարիի Ալիևի եղբոր՝ ակադեմիկոս Չայալ Ալիևի հայտնի մասնագետ է: Ներկայացնում ենք

Խմբագրության կողմից

բայն նախարար, հետո Պետական նախագահ եւ վերջապես, հանրապետության նախարարների խորհրդի նախագահի տեղակալ: Ահա Հեյդարի օրոք կատարած թոնջը: Այսպիսի մի տեղում դեպք է պատահել: Երբ Մուսախանովը գործարանի տնօրեն էր, ԽԱՀՍ դատախազությունը նրա դեմ քրեական գործ էր հարուցել: Պատճառը անորակ արտադրանքն էր ու հափշտակությունը: Ուզում էին անգամ ձերբակալել Մուսախանովին: Մուսկվայից Հեյդարին զանգահարեց միտքնախոսակ մի պաշտոնյա եւ տեղեկացրեց այդ մասին: Եւ միայն Հեյդարի միջամտությունից հետո ԽԱՀՍ դատախազությունը համաձայնվեց հետաքննությունը վարել առանց գործարանի տնօրենին ձերբակալելու:

ամա այդ մարդը զրպարում է Ալիևին: Դրանք կենտրոնից հանձնարարություններ ստացած մարդիկ են: Երբ Ալիևը ելույթ է ունենում խորհրդարանում, այդ բարոյագուրկ մարդիկ սկսում են Ալիևին վիրավորել:

«Բայց չէ՞ որ Ալիևի դեմ խորհրդարանում ելույթ են ունենում նաև ղեկավարական խմբի որոշ պատգամավորներ: Ո՞վ, Իհնիմ Դազի՞ն: Հարց է ծագում. ո՞վ է նա: Եւ ձեզ ատում են ամենայն պատասխանատվությամբ. հանրապետության ղեկավարությունը հավաքագրել է ժողովրդական ճակատի ողջ ղեկավարությանը: Հայտնի է չէ՞, որ ոչ մի ընտրություն չի էլ եղել: Բոլոր պատգամավորները, այդ թվում նաև այսպես կոչված ղեկավարները, խորհրդարանում ընտրվել են լայն քայքայի հետո, երբ կոմյուսի կենտրոնը տվել է իր համաձայնությունը: Եւ միայն մեկ մարդ ընտրվեց ղեկավարողը՝ Հեյդար Ալիևը: Ապացույցներ եւ ունեն: Օրինակ, երբ ժողովրդական ճակատի առաջնորդներից մեկը՝ Թամարյան Գարսեղը ելույթ է ունենում նստաշրջանում եւ ասում, որ իբր թե Բաքվի հումարայան դեպքերի հետ կապված բոլոր նյութերը գողացել են իր մեքենայից: Եւ անգամ «հարցեր» մի տվեք».- հայտարարեց նա դանդիմունքով:

«Ինչ կասեիք դուք Վեզիրովի մասին

րեց: Վեզիրովի կինն ու բարեկամները սերտորեն կապված են հայերի ու հրեաների հետ: Վեզիրովն իր իշխանության մեկ տարվա ընթացքում մոտ երկու հարյուր իր ծանոթների նշանակեց տարբեր պաշտոններում: Եւ ահա նա սկսեց Ալիևին վարկաբեկել: Նրա թելադրանքով 1990 թվականի փետրվարի 4-ին «Պրավդա»-ն տպեց «Ալիևիչին» հողվածը, որն ամբողջությամբ ստա է:

Եւ ընդհանրապես, ինչպե՞ս է նա հայտնվել կենտրոնի առաջին քարտուղարի պաշտոնում: 1958 թվականին Վեզիրովը կոմերիտիության առաջին քարտուղարի պաշտոնից տեղափոխվեց Մուսկվա: 1969 թվականին Հեյդար Ալիևը ղեկավարում էր Ադրբեջանի կուսակցական կազմակերպությունը եւ Վեզիրովին նշանակեց Կիրովարդի (այժմ Գյանջա) կուսակցության քաղկոմի առաջին քարտուղար: Անմիջապես ասեմ, որ այդ պաշտոնում Վեզիրովը ոչ մի լավ բան չարեց: Թեև կազմակերպում էր խրախուճանքներ ու որսեր: Ար դեպք կատարվեց, որսի ժամանակ սպանվեց անտասպահի որդին: Այդ գործն այն ժամանակ փակեցին: 1988-ի մարտին իշխանության գլուխ անցնելուց հետո, նա աշխատանքից ազատում է ներքին գործերի նախարարի տեղակալին՝ մի երիտասարդ գեներալի եւ

Խմբագրության կողմից

Իր հակահայ արարքների մասին Դեյդար Ալիևը, առանց խպեելու, բացեիքաց, տարբեր առիթներով արտահայտվել է թե՛ բարձր առաջնություն, եւ թե՛ մամուլ հարցազրույցների ժամանակ: Եւ իբրև է ակադեմիկոս Ալիևը որդում չեկիստ եղբոր՝ Դեյդարի փառաց օրերը, որ լի են ապօրինություններով եւ դարձյալ ապօրինություններով:

Սակայն մեզ համար, վերջ հրապարակված հողվածի մեջ, հատկաշահական եւ ակադեմիկոսական Այազ Մուսախանովի եւ նրա շրջապատին, Ադրբեջանի կոմկուսին եւ ժող. ճակատին տված բնորոշումները, գեհատակները:

Ինչպե՞ս չիլի 1920 թ. ապրիլի 28-ից, այսինքն Ադրբեջանի խորհրդայնացումից ի վեր սկիզբ առած ազերի-խորհրդային եւ ավելի վաղ հաստատված միլիտարիզմի (քեմալական)-խորհրդային եղբայրակցությունը, որոնց կոնս եղավ Դայաստանի Դանապետությունը:

Ինչպե՞ս չեղավ իհնա, երբ «պերեստրոյկայի» այս օրերին ազերիները ազգովի, իրենց աջ ու ձախով, համայնակարով ու «ժողովրդավարով», գործաշուկականով ու լիզառվականով կամ նյկիականով ձգտում են լրացնել կիսատ թողած ազգային ուխտը դարձյալ խորհրդա-թուրքական հարաբերությունների շեղմանակ պայմաններում:

Պետք է միշտ հիշել, որ թուրքերն ու ազերիները, իրենց ազգի համար ճակատագրական պահին, մանկավանդ, երբ խնդիրը վերաբերում է հային կամ հույնին, բոլորը ռաուսացվում են՝ աջով ու ձախով, կասալարողով ու ընդդիմադիրով, միասնական հարված հասցնելու Փոքր Ասիայի եւ Կասպիանի քնիկ երկու ժողովուրդներին հույնի ու հային:

Պատմության դասն է հիշեցնում այս, եւ այս դասը պետք չէ երբեք մոռանալ: Գ.Գ.

ԱՆՅԱՐԻՆԸ՝ ԱԿՆՅԱՅՏ

կամ հայացք մի քանի քաղաքական իրողությունների վրա

«Անճարհներ ակնմայտ» խորագրի տակ գոյատևեց մեր հասարակական-քաղաքական կյանքի տրգեղիմիկ ժանրը, այն հի՞-ն, միջնդեղափոխական, միջվերակառուցողական երկրում: Այսօր, նոր իշխանության եւ վերակառուցման փասավոր հեղափոխության օրերին, ապա նրանի թե քաղաքական շարժումը տեղ ունենալ, քանզի ինչպե՞ս կարող է տեղ ունենալ անճարհներ, եթե այն ակնմայտ է ինչպիսի, ղեկավարատական ուղիով ընտրված կառավարության համար, որը մտածում եւ հոգ է տանում իր ժողովրդի այսօրվա եւ, որ ամենից կարևորն է, վաղվա օրվա մասին: Եթե այդպիսի քան պատահի, ապա նրանի թե քաղաքական կարգով: Իսկ եթե կատարվի շարունակաբար: Ընթերցողը կարող է ասել, վոր, կամ կատարվողություն... Սակայն կանգ առ: Մեզ ասում են. «Նախիրա, Ալիևից, Կիրովականի քիմիկոսից հետո եւ ատոմակայան փակվել են ոչ նրա համար, որպեսզի ղեկավարության այդ վրա մի խումբ մարդիկ տիրեն իշխանությանը, այլ որպեսզի (իսկ մենք կարծում էինք, շրջապատի մարդկության համար) վախեցնեն եւ ստիպեն Մուսկվային, մեզ տալ Դարաբաղը»:

վիլյան Մուսկվան նվիրաբերեց ոչ միայն Արևմտյան Հայաստանը, այլև Արևելյան Հայաստանի մաս կազմող Կարքը, Արդասհանը, Սուրմալուն ու դրանից հետո, նախապատվով տեղափոխվեց մնացյալ հայերին պապենական հողերից արդեն Անդրկովկասում: Իսկ այժմ, որպեսզի հեռուստացվի Հայաստանի միախուսումը Թուրքիայի հետ, զանգվածներին է մատուցվել նոր անճարհներ մի տեսությամբ, իբր անցած 70 տարիների ընթացքում թուրքական քաղաքականությունը հայերի նկատմամբ թե՛ նախնական չի եղել:

1943 թ-ին Հայաստանի հետ սահմանագծում կենտրոնացվել էին 26 դիվիզիա: Թուրքական քանակը սպասում էր Ստալինգրադի անկմանը:

Ո՞րն էր հայ ժողովրդի հավանական ճակատագիրը: Նորահայտ գավառային գեոստրատեգիները քցատարում են. գերմանացիները չէին թողնի թուրքերին մեզ ձեռք տալ, որովհետև մենք արիացիներ ենք, բայց այդ դեպքում մենք կգատվեինք բուլշևիզմից (ավելացնենք. իսկ թուրքերը՝ հայկական վերջին օջախից): Երեք տարի ասե՛ք Ազատության հարթակից առաջին անգամ ավելեք, թե թուրքերը այնու այն թուրքերը չեն, այլ ղեկավարատական եւ րուպականացված թուրքեր են, այդ պատճառով էլ չեն կարող ձեռք տալ հայերին: Նույնը, քառ աս քառ կրկնեց 1989-ի գարնանը իր նախընտրական ժողովում, ղեկավարատ հայ կանանցից ամենաղեկավարատ մարդն Ստարավոյտովին: Նման կցառություն Հայաստանը վաղուց չէր տեսել: Դա անճարհներն ու ակնմայտն էր միասին վերցրած:

1941 թ.-ին թուրքերը քանակ գորակոչեցին գորակոչային տարիքի բոլոր հայերին, իբր շինգումարտակներ եւ հանդիսավոր ե-րժաշտությամբ կայարաններից ուղարկեցին իրենց առանձնացված տեղեր, որտեղ նրանք պետք է անմիջապես գնդակահարվեին, եթե հայտնի դառնար, որ Գերմանիան

հաղթանակում է պատերազմում: 1955 թ. Թուրքիայի ներդասկան մասում, հատկապես Կոստանդնուպոլսում, տեղի ունեցան հայերի եւ հույների շարքեր, ավելի շատ հույների: Ընդհանրապես, դրանում ոչ մի անճարհներ քան չկա, - ասում են մշտական ազդեցությունները. - հույները քրիստոնյա են: Բայց չէ որ քրդերը մուսուլման են, հրանց գյուղերը թուրքերը զբաղված են օդից:

Թուրքերը Մուսկվային տվել են մտ լ մրդ. դուլար: «Մուսկվայի արցունքներին» ոչ որ չի հավատում եւ Մուսկվան ազնվորեն պետք է փոխադարձի այդ միլիարդը: Անկարան, Մուսկվան եւ Բաքուն որոշել են Հայաստանի նկատմամբ իրենց ղեկերը, Մուսկվան աչքը փակում է այն բանի վրա, ինչ կատարվում է Անդրկովկասում, թուրքազերիները ելույթ են ունենում գիշատիչների գերում, իսկ Անկարան թողել է իրեն մեր եւ Երուզայի առջև հաշտարար քարի քեռու դիրքը:

Հայերին արված Անկարայի նման «օժանդակությունը», որ ինքնին ակնմայտ ու բնականում է, մեր կատարությունը ներկայացնում է իբրեւ անճարհային, իր վարած քաղաքական գծի գրեթե անբեռական լիակատար:

Ինչպե՞ս է Մուսկվան մարում ստացած այդ միլիարդը: Անճարհն է, քայց ակրնհայտ, ծախելով Դարաբաղը Բաքվին, այն է՝ նաև Անկարային: Երկու կողմից առեղված թուրքական քցանների մեջ Հայաստանին չի հաջողվի պահել հողի այն վերջին կտորը, որը խանգարում է իրագործելու թուրքերի հազարամյա «երազանքը»՝ միավորված պետության ստեղծումը:

Ամեն տեսակի քաղաքական միավորման միջոցում ընկած է տնտեսականը: Եւ ահա Թուրքիան ստեղծում է իր ընդհանուր շուկան, իր տնտեսական գոտին՝ պետությունների շրջան, որը պետք է ընդգրկի նաև ԽԱՀՍ-ի հարավը: Հարաբառ կառավարություն կազմ-պարտատ է: Հայաստանն արդեն մտնում է այդ երկրների ցանկի մեջ: Մենք կարող ենք չսիրել միմյանց (նկատի է առնվում հայերի թուրքերի նրկատմամբ ունեցած «համակարգը»), - սովորեցնում է մեզ՝ յնակակողներին, մեր կատարությունը, քայց առետուր պետք է

անճար: Թուրքերի հետ ստեղծված միասնական շուկա: Միասնական շուկան դա նաև քաղաքական-տնտեսական հասկացություն է: Իսկ դա իր հերթին նշանակում է միասնական իրավունքներ եւ հնարավորություններ: Դա նշանակում է, որ բոլորը կարող է գնել Հայաստանում, օրինակ, մարգարա, գործարան, նյութանոց, հող, ավտոմեքենապարեւ եւ այլն, իսկ հայը ստանում է նույնպիսի հնարավորություններ (տնտեսական), որպեսզի Թուրքիայում գնի եւ դառնա տեր: Պատմության մեջ այդ ամենը արդեն եղել է: Եղել է հեծյալի եւ ծիու բարեկամությունն եւ սեր: Պարզվում է, որ մենք պետք է նաև համոզվենք անգիտակցից սփյուռքից, որպեսզի իրենց կապիտալները ներդնեն թուրքական այդ շուկայում:

Չանգվածների խնդրեք ու տրամադրություններին տիրելու պայքարում արվում է ամեն ինչ, այդ թվում գավառամիտների միջավայրում կարծիք է ձեւավորվում, թե անհիշք թուրքը մեզ չի հասնի իր տնտեսական հնարավորություններով եւ կարողություններով: Ժամանակի ընթացքում մենք ամեն ինչ կգնենք, ամենին կտիրենք եւ ամենը կդառնա մարդ: Բայց դա էլ է եղել...

1914 թվականին արդեն գործում էր հայկական տնտեսական տարածությունը, որտեղ տիրապետում էր հայկական կապիտալը: Այն ընդգրկում էր Թուրքիայի ողջ տարածքը, Կովկասը, Հյուսիսային Կովկասը մինչև Ռուստով, նաև Թավրիզից մինչև Կալկաթա:

Սակայն եկավ երրորդ ուժը եւ ամենից ոչ այն, որի մասին խոսում է Ռաֆայել Իշխանյանը, այլ այն, որ տակառի վերա դրեց ավելի շատ դրամ եւ թուրքերի ձեռքով ոչնչացրեց եւ կապիտալը, եւ դրա տիրոջը, եւ կանանց ու երեխաներին:

Մեր ազգի համար անճարհները շատ հաճախ է դառնում ակնմայտ, հատկապես այն ժամանակ եւ այնտեղ, որտեղ հեղափոխություններ են տեղի ունենում:

Ռ. Բարեյն

ԵՐԵՒԱՆԵՐԻՆ «ԱՐԳԵԼՎԱԾ Է» ՄԵԾԱՆԱԼ

Արևելյան Երուսալի բնապահպանական մղձավանջը

Երկու տարեկան Դորոտան տիկնիկը կրծքին սնդած խաղող բնած էր: Ընկ մազերը դուրս էին բափվել հիվանդանոցային մանճակալի ճաղերից, դեմքն արտակարգ հանգիստ էր: Ընչում էր խղովակի զգնությունը: Երան երկու ամիս առաջ են վիրահատել: Անցյալ տարվա ընթացքում, շնչառական օրգանների լուրջ խանգարումների պատճառով փոքրիկին ութ անգամ հարավային Լեհաստանի Չորզով քաղաքում գտնվող հիվանդանոցն էին տեղափոխել: Վերջին անգամ բժիշկներն այնքան էին վախեցել, որ որոշել են անմիջապես շնչա-

բյուր: Բուդապեշտի ամենախիտ բնակեցված թաղամասում 2-3 տարեկան երեխաների արյան մեջ հայտնաբերված կապարի պարունակությունը հազիվ թե երաշխիք կարող է հանդիսանալ նրանց առողջ լինելուն: Ուկրաինայի որոշ շրջաններում դպրոցահասակ երեխաների միայն 20 տոկոսն է համարվում միանգամայն առողջ: Քսանինիզ տոկոսը ծնվում են բնածին արատներով: Այժմ միջավայրի մաքրության համար պայքարող մի շարք կազմակերպությունների համառ ջանքերի ճնշման տակ, նոր

Երեխաների համար պարզապես անկարելի է փախչել այդ մթնոլորտից: Նրանք ստիպված խաղում են մետաղադրամի կույտերի և թույն ժայթքող ծխնետույզների միջավայրում, եւ շատ հաճախ նրանց դեմքերն այնքան են սևանում, որքան հանրափորները:

Երեխաների համար պարզապես անկարելի է փախչել այդ մթնոլորտից: Նրանք ստիպված խաղում են մետաղադրամի կույտերի և թույն ժայթքող ծխնետույզների միջավայրում, եւ շատ հաճախ նրանց դեմքերն այնքան են սևանում, որքան հանրափորները:

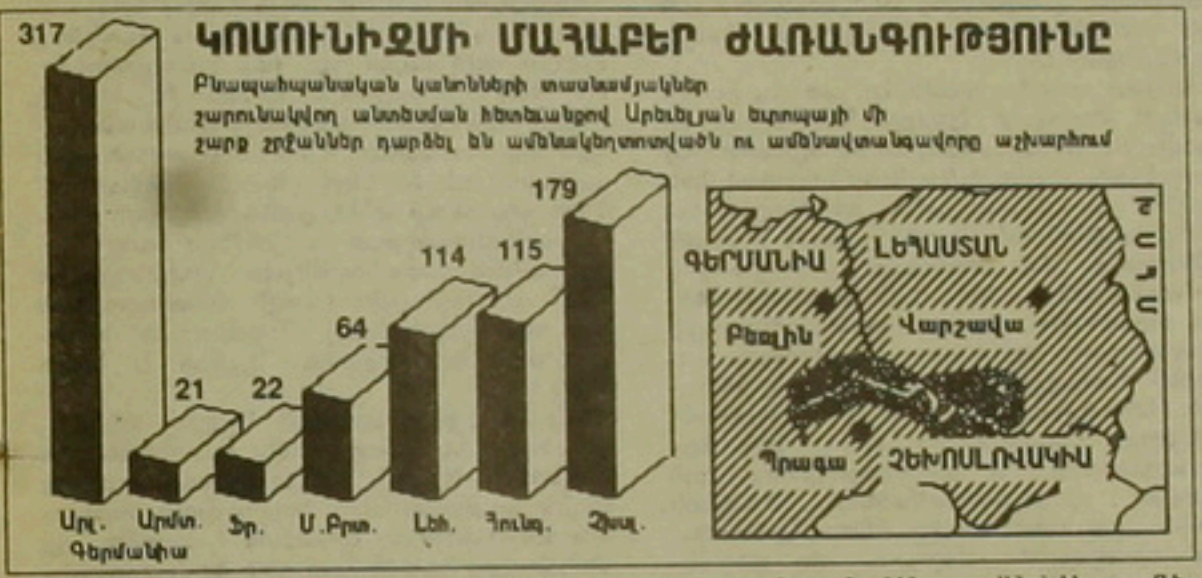
սումնասիրություններն ասացուցում են, որ Սիլեզիայի ամենավարակամ քաղաքներից մեկում՝ Չարրեծում չորս տարեկանների 47, վեց տարեկանների 61 եւ տասը տարեկանների 71 տոկոսը տառապում են լուրջ հիվանդություններով կամ էլ թերզարգացած են:

Հիվանդանոցներն անմիջապես վիճակում են, դրանք չափազանց վատ են հանդերձավորված, որպեսզի կարողանան հոգալ այս կարգի հիվանդների կարիքները: Չորզովում գործող հիվանդանոցի դիրկտորի խոսքերով՝ հիվանդանոցն շտապ կարգով կարիք ունի ներերակային միանգամալ արակիչների եւ թթվածնի բարձրներ: Հիվանդանոցում կա ընդամենը մեկ հակազագ, եւ, խոնավության պակասության հետևանքով, բուժքույրերը թաց սրբիչներ են փռում երեխաների անկողինների գլխամասերում, որպեսզի նպաստեն կանոնավորելու նրանց շնչառությունը: Հիվանդանոցը գտնվում է հակառակ կառուցված պողոտայի պատածուլարանից ընդամենը մի քանի հարյուր մետր այն կողմ, եւ, բնականաբար, արտանետված թույնն ու փոշին քացասարար են անդադարապես ասպրիկվող երեխաների առողջության վրա: «Մա է մեր գլխավոր ողորդությունը», զանգատում է բուժքույր Մարիա Շելենգը:

Այնուամենայնիվ, հույսի նշույներ կան: Հակառակ այն հակառակ պրոբլեմներին, որոնք առաջացել են Գերմանիայի վերամիավորումից, Գերմանիայի իշխանություններն այժմ փորձում են մինչեւ 2000 թվականը արևելյան մասի բնապահպանական նորմերի մակարդակի հասցնել արևմտաեվրոպական մակարդակի: Ըստ գործարանների կրակոլված մոտիկ ասպազայում: Չիտայովա-կիան արդեն սկսել է արդիականացնել իր պողոտատառուկան գործարանը եւ միջավայրի պահպանության նոր օրենքներ սահմանել, որոնք կհամապատասխանեն եվրոպական ընդունված նորմերին:

Լեհ պատասխանատու անճամբարություններ աշխատում են բնակարանների տաքացման համար օգտագործվող անտիլը փոխարինել զազով: Նրանք արդեն փակել են մի քանի գործարան Սիլեզիայում, իսկ մյուսներին էլ ստիպում են «մաքրել» իրենց արտանետումները: «Նրանց վրա այնքան թարծր տուգանք է նշանակված, որ գործարանների ղեկավարները գտնում են, որ իրենց վրա ալելի էժան կնստի արդիականացնել ամբողջ տեխնոլոգիան, քան վճարել այն», - ասում է Կատոլիցեի կառավարության մեջ էկոլոգիայի հարցերով զբաղվող հանճահախմբի անդամներից Դանուտա Պիեման:

Միջավայրի մաքրման այս գործընթացը, սակայն արդյունավետ չի կարող լինել, եթե չուղեկցվի այլ արժանատի փոփոխություններով:

Նկարում ծնված երկօգսիտի արտահոսքը (տարեկան յուրաքանչյուր մարդու ընկող բաժինը՝ կիլոգրամներով) Արևելյան Գերմանիայում, Արևմտյան Գերմանիայում, Յրասիայում, Սեբ Բրիտանիայում, Լեհաստանում, Յուկրաինայում եւ Չեխոսլովակիայում, ըստ 1988 թվականի տվյալների:

փողախտման դիմել: Բժիշկ շնորհի կապակցին, որը թիթ-կոկորդի բաժնի վարիչն է, համոզված է, որ հենց այդ վիրահատությունը փրկեց աղջկան խնդդաման լինելուց: Նա նաև քաջատեղյակ է այն պատճառներին, որոնք ստիպում են բժիշկներին այդպիսի բարդ վիրահատման ենթարկել երկու տարեկան երեխաներին: «Դա մեզ մտ տիրող բնապահպանական աղետալի վիճակի հետևանքն է», ասում է նա:

Արևելյան Երուսալում կոմունիստների բողած ամենասարսափելի ժառանգությունը բնապահպանականն է: Դորոտան միայն մեկն է այն տասնյակ դեպքերից, որոնք գրանցված են «սեւ եռանկյունի» կոչված շրջանում, այն իր մեջ ընդգրկում է հարավային Լեհաստանը, հյուսիսային Չեխոսլովակիան եւ նախկին ԳԴՀ-ի հարավային մասը:

Չափազանց զգայուն լինելով հիվանդությունների նկատմամբ՝ երեխաներն այժմ շատ թանկ են վճարում բնապահպանական կանոնների տարիներ շարունակ կատարված կոսմոս խախտումների համար: Աձել են ոչ միայն մահացությունը, այլ նաև վաղաժամ ծնունդներն ու թերզարգացածու-

կառավարություններն սկսել են որոշ դրական քայլեր ձեռնարկել:

Արևմտյան որոշ շրջաններ օգնում են մթնոլորտի մաքրման աշխատանքներին՝ գիտակցելով հարցի կարևորությունը:

Սակայն աղետի պատճառների կամ դրանց լուծման եղանակների վերաբերյալ մասնագետների կարծիքները միշտ չէ, որ համընկնում են: Որոշ արևմտյան գիտնականներ ամբողջ մեղքը բարդում են ինդուստրացման վրա, անկախ հասարակարգից՝ լինի այն կապիտալիստական, թե կոմունիստական: Մինչդեռ Արևելյան Երուսալի մասնագետների կարծիքով կոմունիզմն է ամեն ինչի մեղավորը:

«Պատասխանը երեւի քաղաքականության մեջ է», - ասում է Լապո Սուրջանը Հունգարիայի առողջապահության նախարարը՝ վկայակոչելով Երուսալում հիվանդների կյանքի տեսողության փոփոխական պատկերը: - Մի քանի տասնամյակ առաջ ոչ կոմունիստական երկրներում, ինչպես օրինակ, Իսլանդիայում, հիվանդների մահացության տոկոսը ամենաբարձրն էր, իսկ 1980-ական թվականներից նրանց տեղը գրավեցին Արևելյան Երուսալի երկրները

54 ՏԱՍԵՐՈՐԳ ՏՈՒՐ

«Արարատ» - «Ապարտակ» Վ. 2:0
Երեւան, մայիսի 6

ԱՐՄԵՆ ՍԱՐԳՍՅԱՆ («Արարատ»ի գլխավոր մարզիչ) - Խաղից դժգոհ լինելու հիմքեր չունեն: Ինձ ուրախացնում է, որ վերջին 3 հանդիպումներում տղաները կոլեկտիվ, կոմբինացիոն խաղ են ցուցադրում: Մակայն մտանդում է այն, որ 2 խաղ անընդմեջ չենք կարողանում նույն կազմով հանդես գալ. անընդհատ վնասվածքներ, նույնիսկ կոտրվածքներ: Ստիպված օգտագործում ենք անփորձ երիտասարդներին: Մայիսի 10-ին Մոսկվայի «Տորպեդո»ի հետ զավթի խաղարկության կիսանգրափակիչ հանդիպումն է, որին թե՛ մենք եւ թե տորպեդոյականները խիստ մեծ նշանակություն ենք տալիս եւ նախադասարանում ենք ամենայն լրջությամբ, սակայն արդեն գիտենք, որ Պոդոս Գալստյանը, Արտակ Կարապետյանը, Արմեն Հակոբյանը եւ, հավանաբար, Կարեն Մարկոսյանը, որը ծանր վիրուսային հիվանդության պատճառով երկար ժամանակ զրկված էր նույնիսկ սնվելու հնարավորությունից, լինելու են հանդիսականների թվում: Միայն Արմեն Բարալայանն է վերսկսել մարզումները:

Երբ մոտեցա հյուրերի գլխավոր մարզիչ Նիկոլայ Խուդինին, վերջինս կտրականապես հրաժարվեց հարցազրույցից եւ տեսնելով հանդիպման գլխավոր մրցավար Կիրիլովին, նետվեց նրա կողմն ու բորբոքված չարտեք: «Չկարծես, թե հեշտությամբ կըմարտնայ»:

Ինչի՞ց էր դժգոհ մարզիչը, այդպես էլ չհասկացա: Իսկ ի՞նչ անի «Արարատ»ը, որ հաճախ է բողոքելու հիմքեր ունենում:

ՄԱՐԶԱԿԱՆ

ՄԵՐ ՀԱՅԵՐԵՆԿԱԿՆԵՐԸ ԱՐՏԱՍԱՅԱՆՈՒՄ

ԺԻՆ ՀԱՍԲԱՐԶՈՒՄՅԱԼ

Մնվել է 1969-ի մայիսի 20-ին Մարտելում: Հասակը՝ 173 սմ, քաշը՝ 70 կգ:

Խաղում է Ֆրանսիայի ֆուտբոլային հանրահայտ ակումբներից մեկի՝ «Կանն»ի կազմում, որպես պաշտպան: Ժիլ Համբար-

Վերնում աջից՝ Ժիլ Համբարձումյանը Սիլեզիայի, Լոզնյայի եւ Ստոպոբոյի հետ:

ճումյանը հանդես է գալիս այնպիսի անվանի ֆուտբոլիստների հետ, ինչպիսիք են՝ Ստոպոբոյան, Միլանովիչը, Բելոնեն:

«Կանն»ը հիմնադրվել է 1902-ին, իսկ պրոֆեսիոնալ թիմ է դարձել դեռևս 1932 թվականին եւ հենց այդ տարի էլ նվաճել Ֆրանսիայի գավաթը: Այնուհետեւ երկար տարիներ թիմը մասնակցել է 2-րդ դիվիզիոնի (առաջին լիգա) առաջնություններին: 1987 թվականին վերջապես իրականացավ

այս թիմի երկրպագուների երազանքը. «Կանն»ը կրկին վերադարձավ ուժեղագույնների խումբ եւ հիմնովին ամրապնդվեց այնտեղ: Նախորդ 3 առաջնություններում թիմը գրավեց միջին տեղեր, իսկ հիմա առաջատարների թվում է:

«Կանն»ը այժմ Ֆրանսիայի առաջին դիվիզիոնի ամենահեռանկարային եւ ամենաներհասարող կազմ ունեցող թիմերից է, իսկ մեր հայրենակից 21-ամյա Ժիլ Համբարձումյանը՝ նրա առաջնության խաղացողներից մեկը:

Վերջերս «Կանն»ը Էքս-ան-Պրովանսից հրավիրել է մեր հայրենակից եւս մեկ ֆուտբոլիստի՝ Պետրոսյանին, որ Ֆրանսիայի երիտասարդական հավաքականի անդամ է եւ խաղում է կիսապաշտպանական գծում:

3000 ՌՈՒՒԼԻ՝ ԱՐՅԱԻ ԾՈՂՈՒԹՅԱՆ ՖՈՒԳԻՆ

Տիգրան Պետրոսյանի անվան շախմատիստի կենտրոնական տանը տեղի ունեցավ Նարդու Հայաստանի գավաթի տեղափոխված խաղարկությունը:

Այս մարզածեղ, հատկապես կարճ տարբերակը, արդեն միջազգային գրանույմ է ստացել:

Մրցասպարեզ էին դուրս եկել հանրապետության գրեթե բոլոր շրջանների 300-ից ավելի նարդիստներ: Կարճ եւ երկար ձեւերում, քայի բյուրեղապակյա գավաթներից եւ հուշանվերներից, նախատեսված էր 5000 ռ. մրցասակային ընդհանուր ֆոնդ: Երկու ձեւերից էլ ուժեղագույն քառյակ մտան միայն երեւանցիները: Կարճ ձեւից գավաթակիր դարձավ Վազգեն Մաթեոսյանը, որն արժանացավ նաեւ 1500 ռ. դրամական պարգևի: Երկար ձեւից հա-

շողութունն ուղեկցեց Վաղիմ Կալիսյանին: Նա ստացավ 1000 ռ. պարգև:

Մրցասակակիրներն իրենց հասույթից եւ Նարդու հախապետության ֆեդերացիան որոշեցին 1500-ական ռուբլի փոխանել Մրցայի օգուտից ֆոնդին:

ԿՈՐՈՇԵՆ ՎԵՐՉԻՆ ՓՆՁԱՅԻՆ ՄՐՅԱՆԱՐԵՐԸ

Մայիսի 9-ից 12-ը Երեւանում եւ Լեհեկոգրում կայանալիք բասկետբոլի խՍՀՄ 2-րդ խմբի առաջնության 8 ուժեղագույն թիմերի վերջին փնջային երկու մրցաշարերը կորոշեն առաջին խմբի (նույն է նաեւ բարձրագույն խմբի, քանի որ գալիք առաջնության նախնական փուլն էլ անկապվելու է համառոտ) ուղեգրի տիրոջը եւ 2-րդ, 3-րդ մրցասակակիրներին, որոնք դեռ կշարունակեն պայքարը այդ իրավունքի համար:

Երեւանում, «Ռիեմոն» մարզադահլիճում, կմրցեն «Ուրարտու»-ն, Ալմա-Աթայի ԲՄՍ-2, Կրասնոյարսկի «Էքսպոն» եւ Միլվոդիի «Լոկոմոտիվ»ը:

Մայիսի 9,
ժ. 16:30 «Լոկոմոտիվ»-«Էքսպոն»,
ժ. 18:00 «Ուրարտու»-«ԲՄՍ-2»:
Մայիսի 10,
ժ. 16:30 «Լոկոմոտիվ»-«ԲՄՍ-2»,
ժ. 18:00 «Ուրարտու»-«Էքսպոն»:
Մայիսի 11,
ժ. 16:30 «Լոկոմոտիվ»-«Էքսպոն»,
ժ. 18:00 «Ուրարտու»-«ԲՄՍ-2»:
Մայիսի 12,
ժ. 14:00 «Լոկոմոտիվ»-«ԲՄՍ-2»,
ժ. 16:00 «Ուրարտու»-«Էքսպոն»:

Բաժինը վարում է Ս. ԲԱՂՄԱՍՅԱՆԸ

ՀՈՒՆԱՍՏԱՆԻ ԽՈՐՀՐԴԱՐԱՆԻ ԿՈՂՄԻՅ ԳԱԳԱԿԱՆ ՅԵՂԱՍՊԱՆՈՒԹՅԱՆ ԾԱՆԱԶՄԱՆ ԱՌԹԻՎ

Ինչպես հաղորդել էին ապրիլի 24-ի մեր համարով, Հունաստանի խորհրդարանի 300 անդամներից 162-ի ստորագրությամբ մի բանաձև էր պատրաստվել, որ ապրիլի 24-ին պիտի ներկայացվեր ՄԱԿ-ի Աթենքի գրասենյակի տնօրենին: Միաժամանակ, խորհրդարանական երեք զեկաժողովրդական կոմիտեի ներկայացուցիչներին կազմված մի խումբ հանձնաժողով ստանձնել էր Հայկական ցեղասպանությանը Հունաստանի խորհրդարանի կողմից պաշտոնապես ճանաչելու տարուելու մեր ժողովուրդի պայքարին ֆինանսավորելու կանգնելու մի նախագիծ-օրինակածի պատրաստությունը:

Այս կապակցությամբ, իբրև լրացում մեր այդ լրատվության, մի հատված ենք հրատարակում Հայկական ժողովրդական շարժման Աթենքի գրասենյակի «Ազգ»-ին հղված հաղորդագրությունը:

ՄԱՍԼՈՑ ԳԱՂՈՐԴԱԳՐՈՒԹՅՈՒՆ

«24 ապրիլի առաւոտեան, Հ. Ժ. Շարժման ներկայացուցիչներ, ընկերակցութեամբ սորբ. Ռսկան Գալփաքյանի, այցելելով յունական խորհրդարան, հանդիպեցան յունական խորհրդարանի նախագահ պրոֆ. Քանասիս Ժալտարիսին, որուն յայտնեցին պատուիրակութեան եւ հայ ժողովուրդին նրախտագիտութիւնը եւ շնորհա-»

ՀՈՒՆԱՍՏԱՆԻ ԽՈՐՀՐԴԱՐԱՆԻ ՆԱԽԱԳԱՅՆ ԸՆԴՈՒՆՈՒՄ Է ԳԱԳԱԿԱՆ ՊԱՏՎՈՒԹՅԱՆ ԳԱՅՎՈՐՈՒԹՅԱՆ

Հունական թերթերից «Athens News»-ը իր ապրիլի 25-ի համարում գրում է, որ Հունաստանի խորհրդարանի նախագահ Քանասիս Ժալտարիսն ապրիլի 24-ին ընդունել է հայկական պատվիրակությանը, որ հունական քաղաքական կուսակցությունների ներկայացուցիչներին ուղեկցությամբ եկել էր շնորհակալություն հայտնելու խո-

Սոր. Ռսկան Գալփաքյանը բանաձևը հանձնում է ՄԱԿ-ի Աթենքի ներկայացուցչին

Ռսկան Գալփաքյանը շնորհակալություն է հայտնում պրոֆ. Քանասիս Ժալտարիսին:

կալությունը յունական խորհրդարանի կողմ նախաձեռնելու քայլին համար: Նույն պահուն, հայկական ցեղասպանության ճանաչման համար կազմված միջ-խորհրդարանական յանձնաժողովի անդամները խորհրդարանի նախագահին պաշտօնապես կը յանձնեն ցեղասպանությանը դատապարտման եւ ճանաչման նախագիծ բանաձևը, որ օրակարգի վրայ պիտի գայ յառաջիկայ օրերուն: Ասելի վերջ, հայկական պատվիրակությունը այցելեց նաև խորհրդարանի մեջ գործող կուսակցական կեղծանմանները, որոնց տնօրեններուն փոխանցեց մեր ժողովուրդի նրախտագիտութեան զգացումները, որմէ ետք հայկական ներկայացուցչությունը, ընկերակցութեամբ յունական խորհրդարանը ներկայացնող պատուիրակութեան մը, քաջելով ուղղութեան ճանապարհին մտ ՄԱԿ-ի գրասենյակը, ուր գրասենյակի տնօրենին յանձնեցին յունական խորհրդարանի 162 նրախտագիտողներուն ստորագրութիւնը կտրուելու ՄԱԿ-ին յղուած բանաձևը:

Յունական մամուլը լայնօրէն անդրադարձան վերոնշեալ աշխուժութեանց եւ նախաձեռնութեանց »:

ՄԵՆՔ ՊԵՏՔ Է ԳՈՐԾԵՆՔ ԲԱՂԱՔԱԿԱՆ ՍԵՊՈՂՆԵՐՈՎ ԽԱՍՈՒՄ Է ՎԵՂԱՎԱՆՈՒԹՅԱՆ ԿՈՄԻՏԵԻ ՆԱԽԱԳԱՀԻՆ

Երեկ լրագրող Հայկ Կարապետյանը եղավ Հայաստանի Հանրապետության նախարարների խորհրդին կից նորաստեղծ պաշտպանության կոմիտեում եւ գրուցեց կոմիտեի նախագահ Վահան Շիրխանյանի հետ:

Վ. Շիրխանյան. Վիճակը առավել կտրուկ սրվեց: Դա կապված է այն բանի հետ, որ խորհրդային բանակը իջեցրել է դեսանտային ստորաբաժանումներ Ռսկի-պար եւ Բարեկամական գյուղերի շրջակայքում: Նկատվել են դեսանտայինների կուսակումներ՝ նաեւ մյուս սահմանամերձ շրջաններում: Դեսանտային զորամասերը վերջնագիր են ներկայացրել այնտեղ գտնվող շուկաներին, որոնք պաշտպանում են այդ շրջանները արդյունաբերական հարստացումներից: Միանգամից սանձ, որ հինգ այս ժամին խորհրդային բանակի զինված ուժերը գնդակոծում են Ռսկիպար գյուղը: Ծավն այն է, որ ե՛ր նրանք, ե՛ւ մենք գիտենք, որ խորհրդային բանակին դիմադրել այսօր չենք կարող: Պարզապես դա անհնար է:

Հ. Կ. Պարոն Շիրխանյան, այս կտրուկ սրված իրավիճակում հարաբերված պաշտպանության կոմիտեին, որի նախագահն էք դուք, ի՞նչ որոշակի քայլեր է ձեռնարկում, որպեսզի անտեղի զանր յանձնահանգը: Վ. Շիրխանյան. Ես չեմ կարող ասել, որ հիմա մենք մի քանի օրում կկարողանանք ստեղծել մի հզոր բանակ, որը կապահովի մեր ժողովրդի անվտանգու-

րորդարանի նախագահին եւ հունական կուսակցություններին՝ Հայկական ցեղասպանության ճանաչման գծով նրանց գործունեության ամբողջ:

Հայկական պատվիրակությանը մաս են կազմել Հունաստանի հայոց առաջնորդ Ռսկան Գալփաքյանն ու Հայկական ժողովրդական շարժման ներկայացուցիչները:

Մինչ այդ, ինչպես նախապես արդեն հաղորդել էինք, հունական խորհրդարանի զլխավոր երեք կուսակցությունների պատգամավորների մի մեծ խումբ խորհրդարանին է հղել ապրիլի 24-ը Հունաստանում պաշտոնական հիշատակումի օր հայտարարելու մի օրինագիծ, որ կընճարվի շուտով:

թյունը, մենք նորից պետք է աշխատենք քաղաքական մեթոդներով: Մեր խնդիրն է, ապահովել անվտանգությունը, չտալ իզուր զոհեր եւ քաղաքական միջոցներով հասնել ինչ-որ արդյունքների կենտրոնի եւ Արդյունքների հետ: Գլխավորը կենտրոնն է:

Հ. Կ. Պարոն Շիրխանյան, շարք օրը մեծ թվով խորհրդային դեսանտ է իջեցվել նաեւ Երևանում: Այսօրվա դեպքերի զարգացումը, արդյոք, չի՞ նշանակում, որ սա եւս ընդհանուր շրջափոխ մի օղակ է, որ վտանգ է սպառնում նաեւ Երևանին:

Վ. Շիրխանյան. Ես չեմ քաջառում, չեմ կարողանալ կատարելու փոքր է:

Հ. Կ. Պարոն Շիրխանյան, ի՞նչ միջոցներ է ձեռնարկում Հայաստանի կառավարությունը:

Վ. Շիրխանյան. Մենք լավ ծանոթ ենք Լիտվայի փորձին, Լիտվայում պետական հեղաշրջում կատարելու կենտրոնի փորձին: Իհարկե, կենտրոնը նույն մեթոդներով այստեղ չի գա, Հայաստանը Լիտվա չէ. նա դա շատ լավ է պատկերացնում:

Հ. Կ. Իսկ չի՞ քաջազուր, որ փորձեն նաեւ վերացնել այս նորաստեղծ պաշտպանական կառույցները:

Վ. Շիրխանյան. Նրանք սկզբից էլ շատ քաջասական դիրքորոշում ունենին: Նույնիսկ Գերագույն խորհրդի պաշտպանության հանձնաժողովին էին դնում: Իհարկե, կաշխատեն վերացնել:

ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԱՐԶԱԳԱՆՔՆԵՐ ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԱՐԶԱԳԱՆՔՆԵՐ

ԳՈՐԲԱՇՈՎԻ ԳԵՂԻՆԱԿԱԶՐԿՎՈՒՄ Է ԱՐԵՄՈՒՏՔՈՒՄ

Գորբաշովը նորից դիմել է Արեւմուտքին, կոչ անելով սատար կանգնել իր պերճարտությանը: Նա պզուշայրել է, որ եթե Ռեյզանի եւ Բուշի կառավարությունների հետ ստեղծված խճուղի-հարաբերությունները չըպահպանվեն, ապա կարող է սառը պատերազմի տոր ալիք բարձրանալ: BBC-ի մեկնարակը անդրադառնալով Գորբաշովի ներկայիս կացությանը, գրում է.

«Վերջին մեկ-երկու տարում խճուղի-հարաբերությունների հեղինակության կտրուկ անկումն անմիջապես շտարածվեց Արեւմուտքում: Դեռ այն ժամանակ երա միջազգային վարկը պահպանվում էր:

Սեյալ տարվա զարեանը, առանց հաշվի առնելու ժողովրդի կամքը, Գորբաշովն իր պրեզիդենտական ապարատին վերապահեց արտակարգ լիազորություններ, դրանով իսկ վերջին անգամ հարվածեց իր հեղինակությանը երկրում: խճուղի-հարաբերության պաշտպանելու մեծ հեղինակություն վայելող արմատական ելքիներ, այնինչ Արեւմուտքը դեռ շարունակում էր փաստարեն Արեւելքի եւ Արեւմուտքի միջեւ սառը պատերազմի փոխարեն համագործակցության կուրս ընդունած Գորբաշովին: Բայց խճուղի-հարաբերության փոփոխումները անսպասելի հրաժարականից, եւ բարեփոխումների դեմ ուղղված պահպանողականների ջանքերի մասին նրա ահապահեցի հետո Արեւմուտքում սթափվեցին: Սեւշուտ, դա անպակասի պահպանողական ունեցավ Արեւմուտքում: Սակայն արեւմտյան քաղաքագետները,

այդ թվում նաեւ Բուշը, չէին ցանկանում վերանայել իրենց հարաբերությունները, թե՛րեւս այն պատճառով, որ չգիտեին, թե ո՞վ է փոխարինելու Գորբաշովին: Նաեւ գիտակցում էին, որ լայնատարած խճուղի-հարաբերության փլուզումը հիմնադրապես Արեւմուտքում նաեւ կարծում էին, թե պահպանողականների դեմ կառուցված ստեղծումը միզուցե անկախական քայլ է: Միայն վերջին ամիսներին Արեւմուտքում սկսեցին տարակուսել, թե արդյոք Գորբաշովին պաշտպանելը միակ ճիշտ ուղին է: ԱՄՆ-ը գործնականորեն ապացույցել է, որ մտադիր է քննարկել խճուղի-հարաբերությունների հարցը: Հատկանշական է, որ Լոյնսթրոմի նշանակված Բուշ-Գորբաշով հանդիպման ժամկետը դեռեւս վերջնական չէ: Կան ապացույցներ, որ ՊԱԿ-ի պաշտպանության եւ ներքին գործերի նախարարությունների պահպանողականները նախկին համեմատ աւելի մեծ ազդեցություն են ձեռք բերում: Չինված ուժերի գործողությունները մերժաբայան հանրապետություններում եւ վերջերս նաեւ Հայաստանում մտահոգության առիթներ են տվել: Սակայն Արեւմուտքի մտահոգության հիմնական պատճառը Գորբաշովին հեղինակավոր փոխարինողի՝ Ելքիների ի հայտ գալն է:

Արեւմուտքի կարծիքով Ելքիները անկանխատեսելի եւ միզուցե նաեւ պատերազմաշտ անձնավորություն է: Սակայն նրա հարաճուն հեղինակությունը նաեւ երկրի մյուս հանրապետություններում, պատճառ է դարձել, որ Արեւմուտքը մտածի նրա հետ համագործակցելու նպատակահարմարության մասին:

Գ. Ա.

ԻՆՉ ԵՆ ԳՐՈՒՄ ՌՈՒՄԱՍԱՆԻ ԹԵՐԹԵՐԸ

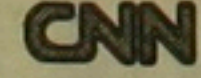
« Ինչպես հաղորդում է «Նեպալիսիմա» զապետային» թղթակից Այդին Մեթիսը, մայիսի 3-ին Մոսկվայի Արդրեշակի հանրապետության մշտական ներկայացուցչությունում տեղի է ունեցել մամլո ասուլիս, որի ընթացքում Արդրեշակի մշտական ներկայացուցիչ Մանաթ Ադաբեկը ներկայացրել է ԼՂԻՄ-ում եւ նրան հարող շրջաններում վերջին օրերի իրադրությունների աղբյուրական կողմից մեկնարկները:

«ԼՂԻՄ-ում այժմ շատ վեցե կա, - հայտարարել է նա, - ԼԳՆ-ի վորքերը եւ խորհրդային բանակը արդեն սկսել են անօրինական զինված խմբերի պիսթոլով: Գտնվել են մեծ քանակությամբ ականանետներ, նռնակներ, հրանետներ եւ գեղապիստեր»: Ըստ Ադաբեկի, հայ մարտիկները կրակահերթ են բացել Թուրքի եւ Ղազախի շրջանների աղբյուրական գյուղերի վրա: Մահացել է մեկ աղբյուրական, երկուսը վիրավորվել են:

Ինչպե՛ս են Արդրեշակի ընդդիմադիր ուժերը վերաբերում ԼՂԻՄ-ի վերջին իրադրություններին: Այս հարցով «ԵՂ»-ի թղթակիցը դիմել է Արդրեշակի ժողովրդական ճակատի վարչության անդամ, Արդրեշակի Գերագույն խորհրդի պատգամավոր Թոֆիկ Գախմուշին:

Ժողովրդական ճակատի վարչությունը համարում է, որ Լեռնային Ղարաբաղում վաղուց պետք է հաստատել կարգ ու կանոն: Կա պրեզիդենտ Գորբաշովի հրամանագիրը անօրինական զինված խմբավորումների պիսթոլով մասին: Այդ հրամանագիրն են այժմ կյանքի կոչում ԼԳՆ-ի եւ պաշտպանության նախարարության ուժերը: Արդրեշակի ՕՍՈՆ-ը չի մասնակցում հայ զորայինների պիսթոլով գործողություններին: Սկսվում են հարապետության ՕՍՈՆ-ը մասնակցում էր, բայց հետո հեռապահեց այդ գործողություններից: Այն, ինչ հիմա տեղի է ունենում ԼՂԻՄ-ում եւ Չայբեկում (Գետաշեն)՝ անձնագրային օբեկտի ստուգում է, որը Արդրեշակի կենտրոնի գործ է:

Եւ պետք չէ աղմուկ բարձրացնել: Այդ աղմուկը օգտակար է նախեւառաջ հայկական կողմին, որպեսզի Արդրեշակի դեմ իր ագրեսիան ծածկի:

Ամերիկյան ցանցը լայնորեն արձագանքում է

Քի.Քի.Սի, Մետեն-2, «Ապատություն, «Ամերիկայի ծայն» եւ միջազգային այլ ռադիոհեռուստատեսային ցանցեր, որոնք այս օրերին, հետպետեւ ալելի ինտենսիվ են արձագանքում, Գերտաշեն-Մարտունաշենում եւ Հայաստանի սահմանամերձ գոտիներում ծավալվող իրադրություններին: Ամերիկյան ամենատարածված հեռուստացանցը՝ CNN-ը, երեկ երեկոյան մի քանի րոպեով 3-րդ անգամ տվեց ուղղակի հաղորդում Երևանից, մնացյալներին շատ ալելի անաչառ ծեւով:

Ուրբաթ, մայիսի 3-ին, ԳԲԸ Միության Վաշինգտոնի լրատվական գրասենյակի կարգադրությամբ եւ մեր երեսակի գրասենյակների արբանյակային հեռախոսագծով առաջին անգամ ուղղակի եթեր տալուց հետո, մայիսի 5-ի երեկոյան, -ի հեռուստադիտողները կրկին անգամ իրենց կրկնակցեցին տեսանկյունով Մարտունաշենի հարապետության կառավարչի կառավարչի կողմից ըստախաչա նախահարձակ գործողությունները, որոնք, սասց, շարունակություն են Մոսկվայի մի Բազի պողոտաների, արդեն կենտրոնական իշխանությունների ձեռքով: Նա շտապապի իջել նաեւ գեներալ-գեղապետ Յուրի Շտալիկի տիրաառչակ հայտարարությունը՝ հայկական ատոմակայանի մասին, իբրեւ թափանցիկ օրինակ Կրեմլի հայտաալած քաղաքականության:

Մինչ այդ, նախորդ օրը, CNN-ը իր ամենամյա լուրերի ընթացքում կրկնել էր Գերագույն խորհրդի նախագահ Լ. Տեր-Պետրոսյանի նույն օրը կատարած հայտարարությունը:

Կրքերի ներմուծումը շահավետ է նաեւ Կրեմլին, որպեսզի կենտրոնական կառավարությունը ալելի ամրապնդի իր դիրքերը Միութենական պայմանագրի ստորագրության նախօրեին:

« ԽՍՀՄ ԼԳՆ-ի ներքին վորքերի հրամանատար, գեներալ-գեղապետ Յու. Շատալինը «Կոմսոմոլսկայա պրավդա» թերթի լրագրակից Մամուտովին տված հարցազրույցում հայտարարել է, թե ներքին վորքերը մասնակցում են գործողություններին, սակայն լուկ այն վորամասերը, որոնք գտնվում են Արդրեշակի կենտրոնի գործերի նախարարության օպերատիվ ենթակայության տակ: Ինչ վերաբերում է խոսակցությանը, այն իրոք տեղի է ունեցել: Դրա նախապատմությունը հետեւյալն է. հայ գրոհայինները, երեխաների եւ կանանց առաջ հրելով, շրջապատել են այն պիսթոլով, որը պահպանում էր երկու թշնամի կողմերի միջեւ եղած սահմանը: Որպեսզի խաղաղ ընկալության շրջանում արյունահեղություն չլիկ, ստորաբաժանական սպաները որոշել են դիմարդություն ցույց չտալ եւ դարձել են պատաղներ:

Ես պանգեյի Լ. Տեր-Պետրոսյանին: Նա հրաժարվեց ինձ հետ գրուցել: Այդժամ ես մշտական ներկայացուցչին ներկայացրի վերջնագիր. եթե դուք պիսթոլներին չապատեք, ԼԳՆ-ն ուժերը կձեռնարկվեւ Մոսկվայի, Թբիլիսիի եւ Դոնի Ռոստովի հայկական ներկայացուցչությունների աշխատակիցներին: Այդ իրավունքն, իհարկե, ես չունեի: Սակայն, ինչպես ասում են, ձեռնարկելի հոգեբանական գրոհ, որը, համաձայնվեց, պիսթոլով լավ էր: Նպատակին հասանք. պիսթոլներին քայ են թողել:

Ինչ վերաբերում է ատոմակայանին, մենք տեղեկություններ էինք ստացել, թե նրա վերաբերմանը եւ պարտաստվում: Իսկ այնտեղ մեր պահակախումբն է: Ես նախագուշայրի, որ հետեւաների պատասխանատվությունը կընկնի հարձակվողների վրա:

Ուլում եմ ինձ ճիշտ հասկանալ. խոսակցությունը շատ սուր էր, բայց մի նպատակ էր հետապնդում՝ ապատել պատաղներին: Ը